

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər
Antiterror
tədbirlərində
şəhid olan
şəxslərin
sayı açıqlandı
yazısı səh.2-də

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 28 sentyabr 2023-cü il Cümə axşamı № 173 (8309) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

Regionda yeni şərtlər - ABŞ-ı təlaşlandıran və hərəkətləndirən səbəblər

Vaşinqtonda sülh danışıqlarına ev sahibliyi edən Ağ Ev Azərbaycanın terrorçuların onurğa sütununu sindirməsindən niyə narahatdır?

yazısı səh.9-da

MN müsadirə edilmiş silahların sayını açıqladı

yazısı səh.3-də

İki beynəlxalq təşkilatdan fərqli neft-qaz proqnozu - kim haqlıdır...

yazısı səh.10-da

Rəqabət Məcəlləsi rəqabəti təmin edəcəkmi? - təhlil

yazısı səh.4-də

Ermənistandan Naxçıvana keçən iki nəfər həbs edildi

yazısı səh.5-də

Ermənilərlə perspektiv davranış taktikamız - haylara inanmaq olarmı...

yazısı səh.6-da

Türk düşməni Samanta Pauer Bakıya niyə və nə üzlə gəlib - reaksiyalar

yazısı səh.7-də

"Reintegrasiya prosesində vətəndaş cəmiyyətinin üzərinə böyük öhdəlik düşür" - Günel Səfərova

yazısı səh.7-də

İntihar dalgası - yeni dövrün bəlası, yoxsa...

yazısı səh.13-də

Nikahdankənar doğulan uşaqların sayı artır - səbəb...

yazısı səh.15-də

CANILƏRİN HESAB GÜNÜ: VARDANYAN XANKƏNDİDƏN QAÇARKƏN QANDALLANDI - NÖVBƏDƏ KİMDİR?

Xalqımıza qarşı cinayətlər törətmiş bütün separatçı quldurlar məsuliyyətdən qaça bilməyəcək; Azərbaycan dünyaya bir daha göstərdi ki, terrorçularla mübarizədə güzəştisizdir

yazısı səh.3-də

Ermənistanın məkrli Qərbi Azərbaycan planı - "erməni gedışı"nın pərdəarxası...

Qarabağdan köçən ermənilər qərbi azərbaycanlıların evlərinə yerləşdirilir

yazısı səh.5-də

Medvedyev III
dünya
müharibəsinin
anonsunu verdi -
"Hazırq..."

yazısı səh.11-də

Ceyhun
Bayramovdan
sülh müqaviləsi
ilə bağlı
açıqlama

yazısı səh.3-də

Ərdoğandan
Zəngəzur dəhlizi
ilə bağlı ilginç
anons - yeni
gəlişmə

yazısı səh.8-də

Prezident İlham Əliyev ABŞ nümayəndə heyətini qəbul etdi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev sentyabrın 27-də ABŞ Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi, ABŞ-ın Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin (USAID) rəhbəri Samanta Paueri, ABŞ Dövlət katibinin Avropa və Avrasiya məsələləri üzrə köməkçisi Yuri Kimi və ABŞ Dövlət Departamentinin Qafqaz danışıqları üzrə baş müşaviri Lui Bononu qəbul edib.

APA xəbər verir ki, görüşdə Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində həyata keçirilmiş antiterror tədbirləri nəticəsində yaranmış hazırkı vəziyyət barədə fikir mübadiləsi aparıldı.

Yüzlərlə hərbi texnika, silah-sursat və hərbi təchizat mallarının müsadirə olunduğunu vurğulayan Azərbaycan Prezidenti bildirdi ki, ölkəmizdə akkreditə olunmuş xarici ölkələrin hərbi nümayəndələri və BMT-nin Rezident Əlaqələndirici Ofisinin nümayəndəsi də toplanmış silah və hərbi texnikaya baxıblar.

Hazırda qanunsuz erməni silahlı qüvvələrinin tərk-silah edildiyini deyən Prezident İlham Əliyev onların Azərbaycan ərazisindən çıxarılması prosesinin həyata keçirildiyini bildirdi.

Azərbaycan Prezidenti qeyd etdi ki, antiterror tədbirləri zamanı mülki əhaliyə ziyan dəyməyib, hədəf ancaq qanunsuz erməni silahlı birləşmələri və hərbi obyektlər olub.

Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni sakinlərin hüquqlarına toxunan Prezidenti İlham Əliyev vurğuladı ki, Azərbaycanda yaşayan digər etnik azlıqlar kimi, onların da hüquqları ölkə qanunvericiliyi və beynəlxalq öhdəliklər çərçivəsində təmin ediləcək.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, Azərbaycanın nümayəndələri ilə Qarabağın erməni sakinlərinin təmsilçiləri arasında reintegrasiya istiqamətində dialoq aparılır.

Ərazidə infrastrukturun bərpası ilə bağlı işlərin aparıldığını vurğulayan Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın erməni sakinlərə humanitar yardımlar göndərdiyini bildirdi, yardımların göstərilməsi ilə bağlı Beynəlxalq Qırmızı Xaç Komitəsi ilə də əməkdaşlığın həyata keçirildiyini dedi.

Dövlətimizin başçısı qeyd etdi ki, rəsmi Bakı ölkəmizdə akkreditə olunmuş BMT-nin Rezident Əlaqələndirici Ofisinin yaxın zamanda Azərbaycanın Qarabağ bölgəsinə səfərinin təşkilinə hazırdır.

Söhbət zamanı bölgədə sabitliyin təmin edilməsi və yerli ermənilərlə dialoqun vacibliyi vurğulandı.

Təhsil İnstitutunun direktoru vəzifəsi Elnur Əliyevə həvalə olundu

Təhsil İnstitutuna direktor səlahiyyətlərini icra edən şəxs təyin edilib. Elm və Təhsil Nazirliyindən APA-nın sorğusuna cavab olaraq bildirilib ki, bu vəzifə Elnur Əliyevə həvalə edilib.

Qeyd edək ki, Elnur Əliyev Elm və Təhsil Nazirliyinin Ümumi və məktəbəqədər təhsilin təşkili və idarə olunması şöbəsinin müdiri vəzifəsində də çalışır.

Xatırladaq ki, bir müddət əvvəl Təhsil İnstitutunun keçmiş direktoru Rüşad Əzizov Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq Sərəncamı ilə Sumqayıt Dövlət Universitetinin rektoru təyin edilib.

Antiterror tədbirlərində şəhid olan şəxslərin sayı açıqlandı

Antiterror tədbirlərində 192 hərbi və 1 mülki şəxs şəhid olub, 511 hərbi yaralanıb. Bu barədə Azərbaycan Səhiyyə Nazirliyi məlumat yayıb. Bildirilib ki, Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələri tərəfindən 19-20 sentyabr 2023-cü il tarixində həyata keçirilmiş uğurlu lokal antiterror tədbirləri nəticəsində Azərbaycan Respublikasının suverenliyi tam bərpa olunmuşdur.

Lokal antiterror tədbirləri zamanı Azərbaycan Respublikasının Silahlı Qüvvələrinin 192 hərbi qulluqçusu şəhid olmuşdur.

Şəhid olmuş hərbiçilərdən 180 nəfər Müdafiə Nazirliyinin, 12 nəfər isə Daxili İşlər Nazirliyinin hərbi qulluqçularıdır. Şəhid olanlardan 1 nəfər

də mülki şəxsdir.

11 nəfərin şəxsiyyəti Məhkəmə Tibbi Ekspertiza tərəfindən məhkəmə genetik müayinələr aparıldıqdan sonra müəyyənləşdiriləcəkdir.

Eyni zamanda lokal antiterror tədbirləri nəticəsində 511 hərbi qulluqçumuz və 1 mülki şəxs yaralanmışdır.

Yaralıların ən qısa zamanda müalicəsi üçün yüksək səviyyəli peşəkar həkim briqadaları fəaliyyət göstərir və bütün zəruri tibbi tədbirlər görülür. Yaralı hərbiçilərimizin tezliklə öz sağlamlıqlarına qovuşmasını arzu edirik.

Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü və suverenliyi uğrunda şəhid olmuş bütün hərbi qulluqçularımızın əziz xatirəsini yad edir, ailələrinə və yaxınlarına dərin hüznə başsağlığı veririk.

Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin.

FHN Xocalı şəhəri yaxınlığında səhra hospitalı quraşdıracaq

Fövqəladə Hallar Nazirliyi (FHN) Xocalı şəhəri yaxınlığında səhra hospitalı quraşdıracaq. Məlumatla görə, bu məqsədlə FHN-in 53 avtomobili şəxsi heyət və zəruri avadanlıqlarla birgə sentyabrın 27-də Ağdam-Əsgəran-Xankəndi yolu ilə Xankəndi şəhərinə yola salınıb.

Qeyd edək ki, sentyabrın 25-də Xankəndi yaxınlığındakı yanacaqqoldurma məntəqəsində baş verən partlayışdan sonra qeydə alınan yanğın Fövqəladə Hallar Nazirliyi (FHN) Dövlət Yanğından Mühafizə Xidmətinin qüvvələrinin fədakarlığı və peşəkar fəaliyyəti

cəklər, dərman preparatları (spreyler, kremlər, ağrıkəsicilər, antibiotiklər və s.) daşıyan təcili tibbi yardım maşını Ağdam-Əsgəran-Xankəndi yolu vasitəsilə yola salınıb.

Eyni zamanda Saatlı, Sabirabad və Ağdam xəstəxanaları zərərçəkənlərin kütləvi qəbulu məqsədilə sürətlə hazırlanıb, xəstələri qəbul etmək üçün Bakıdan briqadalar göndərilib. (Report)

Türkiyə TŞ-nin iclasında Azərbaycanın antiterror tədbirləri müzakirə olunacaq

Türkiyə TŞ-nin iclasında Azərbaycanın antiterror tədbirləri müzakirə olunacaq.

APA-nın İstanbul müxbirinin verdiyi xəbərə görə, iclasda dövlət başçısı Rəcəb Tayyib Ərdoğan başçılıq edəcək.

Türkiyə Milli Təhlükəsizlik Şurasının (MGK) iclası sabah keçiriləcək.

MGK-nın iclası çərçivəsində Rusiya-Ukrayna müharibəsi, Türk Silahlı Qüvvələrinin Suriya və İraqın şimalında davam etdirdiyi əməliyyatlar və Azərbaycanın Qarabağda həyata keçirdiyi lokal antiterror tədbirləri müzakirə olunacaq.

ABŞ İsrail vətəndaşları üçün viza rejimini ləğv etdi

ABŞ İsrail vətəndaşları üçün viza rejimini ləğv edib. Musavat.com xəbər verir ki, bu barədə İsrail nəşri yazıb.

ABŞ dövlət katibi Entoni Blinken və İsrail Daxili Təhlükəsizlik Nazirliyinin rəhbəri Aleksandro Mayorkas rəsmi bəyanatla çıxış ediblər.

Bəyan edilib ki, İsrail bütün ilkin şərtləri yerinə yetirdiyi üçün vətəndaşlarının ABŞ-a daxil olmasına viza tələb edilməyən ölkələr siyahısına salınıb.

Qeyd edək ki, Almaniya, Fransa, Böyük Britaniya, Singapur, Avstraliya, Avstriya, Danimarka, Finlandiya, Yunanistan, İtaliya, Yaponiya, Niderland, Yeni Zelandiya, Polşa, Norveç, İsveçrə və digər dövlətlərin də daxil olduğu bu siyahıda İsrail

Azərbaycanın həyata keçirdiyi antiterror tədbirlərindən və bunun nəticəsində Qarabağın bütün nöqtələrində də suverenliyin bərpasına başladıqdan sonra reintegrasiya prosesini başlatdı. Lakin Qarabağdakı ermənilərin əksəri artıq məhv edilmiş terrorçu rejimin rəhbərlərinin, o cümlədən Ermənistanın təhriki ilə Azərbaycan torpaqlarından köçməyə başlayıblar.

Azərbaycan rəsmən bəyan edib ki, Azərbaycan vətəndaşı olmaq, dinc yaşamaq istəyən ermənilərin bütün hüquqları qorunacaq, onların təhlükəsizliyinə təminat verilir. Kim istəmirsə, yol açıqdır, gedə bilər.

Görünür, ermənilər hiyləgərlik edir, "deportasiya" götürməsi yaratmaq məqsədilə Ermənistana köçürülür.

Təbii, onlar Laçın sərhəd-keçid məntəqəsindən keçərkən Azərbaycan xalqına qarşı cinayətlər törətmiş, axtarısa verilmiş şəxslər diqqətdən yayınmır...

Sentyabrın 27-də Laçın dövlət sərhədindən buraxılış məntəqəsində Dövlət Sərhəd Xidmətinin hərbi qulluqçularının sayıqlığı nəticəsində ölkə ərazisinə qeyri-qanuni gələrkən qondarma "Dağlıq Qarabağ Respublikasının Dövlət naziri" vəzifəsində çalışmış 1968-ci il təvəllüdlü Ruben Karleni Vardanyan Azərbaycan Respublikasından Ermənistan istiqamətində hərəkət edərkən saxlanılıb.

Bu barədə Dövlət Sərhəd Xidmətinin Mətbuat Mərkəzindən məlumat verilib.

Dövlət Sərhəd Xidmətinin Çevik Hərəkət Qüvvələri əməkdaşlarının müşayiəti ilə Bakı şəhərinə gətirilib.

Canilərin hesab günü: Vardanyan Xankəndidən qaçarkən qandallandı - növbədə kimdir?

Xalqımıza qarşı cinayətlər törətmiş bütün separatçı quldurlar məsuliyyətdən qaça bilməyəcək; Azərbaycan dünyaya bir daha göstərdi ki, terrorçularla mübarizədə güzəştə sizdir

Saxlanılan şəxs barəsində müvafiq qərar qəbul edilməsi üçün aidiyyəti dövlət orqanlarına təhvil verilib.

Qeyd edək ki, Vardanyan kütləvi köçə qarışaraq "Toyota" markalı avtomobildə Ermənistan istiqamətində hərəkət edərkən saxlanılıb.

Bəzi ermənilər Vardanyanın qanuni həbsindən şou düzəltməyə çalışırlar, Rusiyadan məsələyə qarışmağı tələb edirlər.

Bu arada Kreml erməni əsilli iş adamı, Azərbaycan

ərazisinə qeyri-qanuni gələrkən qondarma rejimin "dövlət naziri" vəzifəsində çalışmış Ruben Vardanyanın Azərbaycan sərhədçiləri tərəfindən saxlanılıb, Bakıya gətirilməsinə münasibət bildirib.

Kremlin sözcüsü Dmitri Peskov onda belə bir məlumatın olmadığını söyləyib.

"Yox, məndə belə bir məlumat yoxdur, ona görə də bu barədə heç nə deyə bilmərəm... Onun saxlanmasından xəbərim yoxdur. Kim saxlanı-

lıb, ümumiyyətlə, saxlanılıbmı və onun Rusiya vətəndaşlığı varmı bilmirəm", - Kremlin sözcüsü Vardanyanın saxlanması ilə bağlı yayılan xəbərləri şərh edərkən deyib.

Eyni zamanda o əlavə edib ki, əgər Vardanyanın Rusiya vətəndaşlığı varsa, o zaman Rusiyada onun hüquqları qorunacaq. (APA)

O, erməni separatizmini alovlandıran mövqe tutmuşdu, sonadək Qarabağda döyüşməyə səsləyirdi, Azərbaycana qarşı hədyanlar söylə-

yirdi, təhqiramiz açıqlamalar verirdi.

Qarabağa qanunsuz şəkildə gələndə onun müəyyən məkrli iddiaları vardı, hətta Ermənistan prezidenti olmaq hədəfləri də sirr deyildi.

Dəqiqləşdirmələrimiz zamanı belli oldu ki, Vardanyan buna görə də hələ 2022-i ildə Rusiya vətəndaşlığından çıxaraq, Ermənistan vətəndaşlığını qəbul edib.

Rusiya prezidenti Vladimir Putin 22 dekabr 2022-ci ildə imzaladığı fərmanla Ru-

ben Vardanyanın vətəndaşlıqdan çıxmaq haqqında ərizəsini qəbul edib. Yeni Rusiyanın bu işə hər hansı qarışacağı yoxdur...

Vardanyan törətdiyi cinayətlərə görə cavab verməlidir. O, Qarabağda erməni separatizmini körükləyirdi, revanşa səsləyirdi və beləliklə, son ilyarımda reintegrasiyaya mane olan əsas fiqurlardan idi. Son antiterror tədbirlərinin keçirilməsinə səbəb olan quldurbaşılardandır.

Onun hərbi, separatizm cinayətləri ilə yanaşı, Azərbaycanın yeraltı sərvətlərinin talanmasında da iştirakı araşdırılacaq.

Azərbaycan bir daha sübut etdi ki, hər bir cani mütləq qanun qarşısında cavab verəcək və onu kimse iradəsindən döndərə bilməz.

Təbii ki, Azərbaycana qarşı cinayətlər törətmiş digər şəxslər, terrorçular da məsuliyyətə cəlb olunacaq.

T.ƏHMƏDLİ
Musavat.com

Ceyhun Bayramovdan sülh müqaviləsi ilə bağlı açıqlama

27 sentyabr tarixində Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyində 27 Sentyabr - Anım Gününe həsr olunmuş anım tədbiri və qanvermə aksiyası keçirilib.

XİN-dən Musavat.com-a verilən xəbərə görə, anım tədbirində Xarici İşlər Nazirliyinin rəhbər heyəti, əməkdaşları, o cümlədən 44 günlük Vətən müharibəsi şəhidlərinin ailə üzvləri iştirak edib.

Tədbir çərçivəsində öncəliklə Azərbaycan Respublikasının suverenliyi və ərazi bütövlüyü uğrunda canlarından keçmiş şəhidlərimizin əziz xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib.

Anım tədbirində çıxış edən Azərbaycan Respublikasının xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov, müasir tariximizin ən şanlı səhifələrindən biri olan 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində Ermənistanın 30 ilə yaxın hərbi işğalına son qoyulduğunu, ərazi bütövlüyümüzə yanaşı, tarixi ədalətin və beynəlxalq hüququn bərpası olduğunu diqqətə çatdırıb.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərlik etdiyi Azərbaycan Ordusunun bu qəhrə-

manlıq salnaməsinin tariximi-zə qızıl hərflərlə həkk olunduğunu diqqətə çatdırıb.

Torpaqlarımızın işğal altına düşdüyü gündən bu faktla barışmayan ölkəmizin məsələnin sülh yolu ilə həllini tapması üçün daim çalışdığı, lakin Ermənistanın danışıqların imitasiyası ilə məşğul olduğu, habelə hərbi-siyasi təxribatlarını davam etdirdiyi diqqətə çatdırılıb.

Elə məhz Ermənistanın növbəti təxribatına cavab olaraq başlayan 44 günlük Vətən müharibəsi dövründə də Ermənistanın öz təxribatlarını davam etdirdiyi, xalqımızın birliyi və həmrəyliyinə pozmaq məqsədilə defələrlə mülki əhaliyə qarşı hücumlar və müharibə cinayətləri törətdiyi qeyd olunub.

Nazir Ceyhun Bayramov, müharibənin və münəfiqşənin bitməsinə baxmayaraq ölkəmizin 3 il bundan öncə Ermənistan sülh təklif etdiyini, sülh prosesinin irəliləməsi istiqamətində səy

göstərdiyini, Ermənistanın isə bunun qarşılığında yenə də 30 ilə yaxın işğal dövründəki təcrübəni təkrarladığı, sözdə ərazi bütövlüyümüzü tanıdığını bildirsə də, əməldə bunun əksinə olaraq təxribatları və mina təhdidini davam etdirdiyini bildirib. Bu xüsusda, Ermənistanın növbəti təxribatlarının qarşısının alınması üçün ölkəmizin lokal antiterror tədbirləri gördüyü, bu tədbirlər nəticəsində ərazilərimizdə 30 illik işğal dövrünün qalıqları olan qeyri-qanuni erməni silahlı qüvvələrinin varlığına son qoyulduğu, habelə ərazilərimizdəki dəhşətli hərbi-biləşmənin miqyasının hər

kəs üçün aydın olduğu diqqətə çatdırılıb.

Bundan sonra da ölkəmizin normallaşma və sülh gündəliyinin irəli aparılması istiqamətində qərarlı şəkildə söylərini davam etdirəcəyi, gələcəyə baxışımızın sülh üzərində qurulduğu vurğulanıb.

Bugünkü postmünaqişə dövrünün reallıqlarının, torpaqlarımızın azad edilməsinin isə şəhidlərimizə borclu olduğumuz, bu xüsusda onların əziz xatirəsinin daim qəlbi-mizdə yaşayacağı bildirilib.

Daha sonra 44 günlük Vətən müharibəsinə həsr edilmiş, Azərbaycan Respublika-

sının Mədəniyyət Nazirliyinin dəstəyi ilə Bakı Media Mərkəzi və Cəfər Cabbarlı adına "Azərbaycanfilm" kinostudiyasının birgə istehsalı ilə ərsəyə gətirilən "BİZ" tarixi-sənədli filmi nümayiş olunub.

Anım tədbirindən sonra Xarici İşlər Nazirliyi və Səhiyyə Nazirliyinin Milli Hematologiya və Transfuziologiya Mərkəzinin Mərkəzi Qan Bankı-

nın birgə təşkilatçılığı, XİN rəhbərliyi və əməkdaşlarının iştirakı ilə qanvermə aksiyası keçirilib.

Daha sonra, Xarici İşlər Nazirliyinin rəhbər heyəti Vətən Müharibəsi Memorial Kompleksinin və Zəfər Muzeyinin tikildiyi ərazini ziyarət edib və ərazinin girişində xatirə daşının önünə gül dəstələri qoyublar.

MN müsadirə edilmiş silahların sayını açıqladı

Müdafiə Nazirliyi Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində keçirilən lokal xarakterli anti-

terror tədbirləri başa çatdıqdan sonra müsadirə edilmiş döyüş texnikası, silah və sursat barədə sentyabrın 27-si saat 17:00-a olan məlumatı açıqlayıb.

Musavat.com nazirliyə istinadən siyahını təqdim edir:

1. Atıcı silah və qumbaraatanlar - 1132
2. Artilleriya silahları - 61
3. HHM vasitələri - 235
4. Döyüş sursatları - 434295
5. Təchizat və ləvazimatlar - 2732
6. Optik və digər cihazlar - 231
7. Zirehli texnika - 26
8. Avtomobil texnikası - 125
9. Qoşqu - 21

AZƏRBAYCANIN QARABAĞ BÖLGƏSİNDƏ KEÇİRİLƏN LOKAL XARAKTERLİ ANTITERROR TƏDBİRLƏRİ BAŞA ÇATDIQDAN SONRA MÜSADİRƏ EDİLMİŞ DÖYÜŞ TEXNİKASI, SILAH VƏ SURSAT BARƏDƏ 27 Sentyabr saat 17:00-a olan məlumat			
	Atıcı silah və qumbaraatanlar	1132	
	Artilleriya silahları	61	
	HHM vasitələri	235	
	Zirehli texnika	26	
	Döyüş sursatları	434295	
	Təchizat və ləvazimatlar	2732	
	Optik və digər cihazlar	231	
	Avtomobil texnikası	125	
	Qoşqu	21	

İki gün əvvəl Azərbaycan Milli Məclisində on illərdir qəbulu gözlənilən Rəqabət Məcəlləsinin layihəsi üzrə ictimai dinləmələr keçirilib. Ölkənin tanınmış müstəqil ekspertlərinin demək olar ki, heç birinin dəvət almadığı dinləmələrdə deputatlar sənədlə bağlı təkliflərini səsləndiriblər. Millət vəkili Vahid Əhmədov bildirib ki, bu məcəllə inhisarçılıqla mübarizə üçün qəbul edilməlidir:

“Bu məcəllə qəbul edildəndən sonra onun işləmə mexanizmi qurulmalıdır. Bu qanunun tam işləməsi bir ilin, iki ilin məsələsi deyil. Rəqabət orqanının təbəçilik prinsipindən çox şey asılıdır. İkinci ciddi məsələ bazar payı ilə bağlıdır. 50 faiz payla bazara hökmran olmaq çoxdur, bu, 30 faizə endirilməlidir. Bazar payının 50 faiz olması haqsız rəqabətdir”.

Digər millət vəkili Vüqar Bayramov da hökmran mövqə faizini məqbul saymayıb. Bildirib ki, Azərbaycan bazarında sahibkarın hökmran mövqeyi üçün tətbiq edilən faizin Avropa İttifaqındakı faizə uyğunlaşdırılmasına və müddətli repressiv yanaşmanın nəzərə alınmasına ehtiyac var: “Yeni Rəqabət Məcəlləsində sahibkar bazarda 50 faiz paya sahib olursa, bu, hökmran mövqə hesab edilir. Düşünürəm ki, bu, kifayət qədər böyük rəqəmdir. Avropa İttifaqında bu göstərici 40 faizdir. Bu gün inkişaf etmiş ölkələrdə bu məsələni tənzimləyən hüquqi aktlarda həm də repressiv yanaşma var. Məsələn, sahibkar 30 faiz bazar payına sahibdirsə və uzun müddət bu mövqedə qalırsa, bu da hökmran mövqeyə sahib olmaq deməkdir. Bu gün Avropadakı qanunların fəlsəfəsi məhz zaman aspektindən hökmran mövqeyin qiymətləndirilməsidir”.

Milli Məclisin komitə sədri Tahir Mirkişili isə deyib ki, rəqabət qanunvericiliyinin əsas məqsədi hansısa şirkətin bazarda qazandığı 60 faiz payı endirmək deyil: “Bəlkə də bəzi şirkətlərin bazarda 50 faiz payının olması dövlətin xeyrinədir. Bu qanun 50 faiz paya sahib olanların qanunsuzluqlara yol verməsinə mane olmaqla bağlıdır. Sanksiyalarla bunun da qarşısı alınacaq”.

İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Antiinhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Xidmətinin rəisi Məhəmməd Abbasbəyli bildirib ki, bu gün Azərbaycanda mövcud olan qanunlar 90-cı illərdə qəbul edilib və “bugünkü iqtisadi inkişaf yeni yanaşmaların təsbit olunmasını labüd edir”. O

Rəqabət Məcəlləsi rəqabəti təmin edəcəkmi? - təhlil

Hüquqşünas: “Rəqabət orqanı tam müstəqil olarsa”...

bildirib ki, Rəqabət Məcəlləsinin əsas üstünlüklərindən biri bazarın sərhədinin dəqiq müəyyən edilməsidir: “Bu məcəllə qəbul edildəndən sonra rəqabət qanunvericiliyinin tətbiq dairəsi genişləndiriləcək. Artıq rəqabət aparmamaq öhdəliyi qadağan ediləcək. Bu daha çox satınalmalarda rast gəlinən haldır. Eyni zamanda qiymət əsaslı sui-istifadə meyarları tətbiq edilə biləcək”.

M.Abbasbəyli qeyd edib ki, eyni sahibkarlıq subyektlərini qohumluq yolu ilə fərqli qohumlar idarə edirlər. Ümumiyyətlə, onun sözlərinə görə, Rəqabət Məcəlləsinin əsas üstünlükləri 9 bölmə olaraq ayrılıb. Xidmət rəhbəri bildirib ki, bunlardan biri bazar sərhədinin dəqiq müəyyən edilməsidir: “Digər məsələ təsərrüfat subyektlərinə nəzarət sahəsində qeyri-formal münasibətlərin hüquqi müstəviyə keçirilməsidir. Bu gün müxtəlif bazar subyektləri var ki, ya sahibliyi dolayısıyla eynidir, ya da qohumluq əlaqələri əsasında eyni sahibkarlıq subyektlərini fərqli insanlar idarə edir. Bu vaxta qədər qanunvericilikdə bununla bağlı tənzimləmə yox idi. Amma yeni qanunvericiliklə olacaq. Məcəllənin qəbulundan sonra bu inhisarçılıq aradan qalxacaq. Bazar subyektləri tərəfindən bu-

günkü qanunvericilikdə rəqabət pozulduqda cəriməni dövlət büdcəsinə ödənməsi tələbi var. Yeni məcəllənin qəbulundan sonra isə hüquqları pozulan bazar subyektlərinin də öz haqqını alması imkanı yaranacaq. Bugünkü qanunlardan fərqli olaraq, məsuliyyət tədbirləri çeşidlənəcək. Cəzanın çəkindirici məqsədə nail olması əsas prinsip olacaq. Vəzifəli şəxslər üçün əlavə maliyyə sanksiyaları tətbiq ediləcək. Maliyyə sanksiyaları və cərimələrin əsas məqsədi dövlət büdcəsinə doldurmaq yox, gələcəkdə bu cür qanun pozuntularından çəkindirmək prinsipi olacaq”.

Hüquqşünas Əkrəm Həsənov bildirir ki, Rəqabət Məcəlləsinin nəhayət ki, Milli Məclisə çatması, onun parlamentin saytında yerləşdirilməsi müsbət haldır: “Belə layihələri qısa müddətdə tam qiymətləndirmə etmək qeyri-mümkündür. Xarici ölkələrdə belə layihələr ictimai çevrələrdə illərlə müzakirə olunur. Məsələn, Almaniyada Mülki Məcəllə 20 il ictimai müzakirələrdə olub. Yeni belə böyük və həssas sahəyə aid sənədlərin müzakirəsi uzun müddətli və ictimai açıq şəraitdə aparılmalıdır. Bizdə isə böyük ehtimalla, Milli Məclisin payız sessiyasında ən azı 2 oxunuşdan keçəcək. Mən hüquqşünasam, amma

qətiyyənlə deyəmmərəm ki, oxudum və ilk dəfədən tam başa düşdüm. Görünən budur ki, layihə uzun müddətə hazırlanıb və orada çoxsaylı diqqət yetiriləcək məqamlar var. Sənəd təkmil və anlaşıqlı dildə yazılıb, xarici təcrübələrin nəzərə alındığı hissə olunur. Belə deyək ki, ilk baxışdan sistemli bir sənəd görüntüsü yaradır. Lakin bu görüntünün nə qədər doğru olduğunu müəyyən etmək üçün müzakirələrin aparılması, bizim suallarımızın cavablandırılması lazımdır”.

Ekspert bildirir ki, Rəqabət Məcəlləsinin əsas məqsədi ölkədə sağlam rəqabət mühitinin formalaşdırılması olmalıdır: “Ölkədə azad sahibkarlığa, sağlam rəqabətə imkan verilməlidir. Sahibkarların mülkiyyət hüququ qorunmalıdır, çünki sağlam mühitin başlanğıcı mülkiyyət hüququnun nə qədər qorunmasına söykənir. Bunlar olmalıdır ki, ölkəyə özəl investisiyalar gəlsin. Doğrudur, bunun hamısı Rəqabət Məcəlləsinin qəbulu ilə təmin olunmayacaq. Lakin inhisarçılığa qarşı mübarizədə əsas məqam məhz bu məcəllə ilə bağlıdır: mövcud qanunlar köhnəlib, indiki dövrün tələblərinə uyğun deyil. Bu baxımdan, Rəqabət Məcəlləsi təkmildir. Daha bir mühüm məsələ qəbul ediləcək məcəllənin necə icra olunmasıdır. Ən təkmil qa-

nun belə icra olunmadıqda, lazımsız sənədə çevrilir. Məcəllənin və eləcə də digər qanunların icrası məhkəmə sisteminin fəaliyyətinin keyfiyyətindən birbaşa asılıdır: əgər sahibkar məcəllə ilə təsbit olunmuş hüquqlarının pozulması halında onu məhkəmə yolu ilə bərpa edə bilməyəcəksə, onda o sənədin heç bir təsir gücü olmayacaq. Bu baxımdan, məhkəmə-hüquq sisteminə əsaslı islahatlar son dərəcə zəruridir. Digər tərəfdən, Rəqabət Məcəlləsinin təsirli olması üçün bir sıra digər qanunların, hüquqi mexanizmlərin də işləməsi lazımdır. Azərbaycanda inhisarçılıq kim yaradır - əsasən məmurlar. Əgər məmurların gəlir bəyannaməsi verməsi mexanizmi işləməyəcəksə, onun inhisarçı biznesi ilə əlaqəsini müəyyən etmək də çətin olacaq. Bu sahədə qanun 2005-ci ildən var, Nazirlər Kabineti hələ də bəyannamə formasını hazırlaya bilməyib. Digər mühüm bir məsələ kommersiya hüquqi şəxslərin və daşınmaz əmlak dövlət reyestrinin qapalıdır. Biz haradan biləcəyik ki, hansısa şirkətin sahibi kimdir, onlar bir-birinə necə bağlıdır, kimlərin harada daşınmaz əmlakı var? Rəqabət Məcəlləsi layihəsinə əsasən belə məlumatlar rəqabət orqanı üçün açıq olacaq. Belə bir orqan xüsusi olaraq yaradılacaq. Lakin bu, dövlət or-

qanı olacaq və onun ictimai nəzarəti təmin etmək səlahiyyəti olmayacaq. Hazırda rəqabət orqanı kimi İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Antiinhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Xidməti çıxış edir. Əgər məcəllədə nəzərdə tutulan orqan bu xidmət olacağına, onda hansısa keyfiyyət dəyişikliyinə gözləmək mümkün deyil. Çünki bu xidmət İqtisadiyyat Nazirliyi yanında fəaliyyət göstərir. İqtisadiyyat Nazirliyi isə çox geniş səlahiyyətlərə malik qurumdur. Bu nazirlik əksər iri dövlət şirkətlərini - əsasən də təbii inhisarçıları idarə edir. İri dövlət şirkətlərinin satınalmalarında isə inhisarçılıq baş alıb gedir. Satınalmalara nəzarət isə yenə İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Antiinhisar və İstehlak Bazarına Nəzarət Dövlət Xidmətindədir. Bundan əlavə, kommersiya hüquqi şəxslərin və daşınmaz əmlakın dövlət reyestri də bu nazirliyin tabeliyindədir. Bütün bu funksiyaların bir qurumda cəmləşdiyi bir şəraitdə rəqabəti təmin edəcək qurumun da ona təbə olaraq fəaliyyət göstərməsi, fikrimcə, gözlənilən nəticəni əldə etməyə imkan verməyəcək. Bu gün Azərbaycanda özəl şirkətlərin əsas gəlir yeri dövlət sifarişləridir. Yeni əsas sifarişçi dövlətdir. Dövlət sifarişlərində sağlam rəqabətin təmin olunması üçün rəqabət orqanının tam müstəqil olması son dərəcə vacibdir. Bütün dünyada rəqabətə nəzarət orqanı müstəqil fəaliyyət göstərir və ictimai nəzarəti də tam təmin edir. Ümid edirəm ki, Azərbaycanda da bu orqan tam müstəqil olacaq, eyni zamanda öz fəaliyyətində ictimai nəzarətin rolunu doğru qiymətləndirəcək”.

Xatırladaq ki, 2006-cı ildə də Azərbaycanda Rəqabət Məcəlləsi layihəsi hazırlanaraq Milli Məclisdə iki oxunuşda müzakirə və qəbul edilib. Lakin layihənin üçüncü oxunuşda müzakirəsi və qəbulu indiyədək baş tutmayıb.

□ **Dünya SAKİT,**
“Yeni Müsavat”

Qarabağda bir sutkalıq lokal anti-terror tədbirlərindən sonra Azərbaycan vətəndaşı olaraq qalıb yaşamaq istəməyən ermənilər Ermənistanə köçürlər. Azərbaycan Prezidentinin köməkçisi - Prezident Administrasiyasının Xarici siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyev dünən "DW" nəşrinə açıqlamasında deyib ki, Azərbaycan heç kimi Qarabağı tərk etməyə məcbur etmir.

Onun sözlərinə görə, Qarabağı tərk etmək sakinlərin şəxsi və fərdi qərarlarıdır. Prezidentin köməkçisi əlavə edib ki, antiterror tədbirləri zamanı Qarabağda mülki əhali və mülki infrastruktur hədəfə alınmayıb.

Köçənlərin ekseriyyətinin TV-lərə verdiyi açıqlamalardan isə belli olur ki, işğal zamanı Qarabağda qanunsuz

Ermənistanın məkrli Qərbi Azərbaycan planı - "erməni gedişi"nin pərdəarxası...

Qarabağdan köçən ermənilər qərbi azərbaycanlıların evlərinə yerləşdirilir

hakimiyyəti hazırda Qarabağdan gələn və gələcək kütləvi etiraz aksiyalarının əsas kütləsinə çevrilə biləcək şəxslərin İrəvana yerləşməsində maraqlı deyil. Ona görə də həmin erməniləri mümkün qədər İrəvandan uzaq tutmağa çalışırlar. Ermənilərin yerləşdirildiyi həmin ərazilər vaxtilə bizim soydaşlarımızın ya-

edirlər ki, gələcəkdə Azərbaycan dövlətinin qaldıracağı məsələnin qarşısına guya hansısa ciddi argument çıxaracaqlar: "Ermənistan hökumətinin nə etməsi və nə düşünməsindən asılı olmayaraq Azərbaycanın azərbaycanlıları Qərbi Azərbaycandan deportasiya edilmiş yurdlarına geri qaytar-

bağlı danışıqlarda mövzuların biridir. Hesab edirəm ki, qərbi azərbaycanlıların öz torpaqlarına qaytarılması məsələsi artıq qaldırılıb".

Siyasi şərhçi, "Bakı xəbər" qəzetinin təsisçisi Aydın Quliyev isə bildirib ki, erməniləri Qarabağdan Ermənistanə kütləvi daşıyanların 2 məkrli hədəfi

Ermənistandan Naxçıvana keçən iki nəfər həbs edildi

Ermənistandan Naxçıvana qeyri-qanuni şəkildə keçən iki Hindistan vətəndaşı həbs edilib. Publika.az-ın əldə etdiyi məlumata görə, hadisə bu ilin 15 aprel tarixində baş verib. Hindistan vətəndaşı olan 1981-ci il təvəllüdlü S.M və R.M bu ilin aprel ayında Avropaya getmək məqsədilə İrəvana gedib.

Orada onları Radja adlı Hindistan vətəndaşı aldadaaraq Azərbaycanla sərhədə gətirib. Bələdiyyənin köməkliyi ilə həmin şəxslər Naxçıvan Muxtar Respublikasının Sədərək qəsəbəsi istiqamətindən Azərbaycana göndərilib.

Sədərəkə gələn Hindistan vətəndaşlarının park ərazisində özlərini şübhəli aparmasını gören polis əməkdaşları onları saxlayıb. Məlum olub ki, onlar qeyri-qanuni şəkildə sərhədi pozaraq Ermənistandan Azərbaycana keçiblər. Hər iki şəxs barəsində Azərbaycan CM-in 318.2-ci (Azərbaycan Respublikasının dövlət sərhədini qanunsuz olaraq keçmə) maddəsi ilə cinayət işi başlanılıb.

Sədərək Rayon Məhkəməsinin hökmü ilə S.M 2 il 6 ay, R.M isə 2 il 2 ay müddətinə azadlıqdan məhrumetmə cəzasına məhkum edilib.

məskunlaşdırılan ermənilərdir. Ermənilər televiziylara müsahibələrində Azərbaycandan könüllü olaraq köçdüklerini deyirlər. Ermənistan mediasında yayılan xəbərlərə görə, Ermənistan hökuməti Qarabağdan gələn erməni əhalini paytaxt İrəvana buraxmamaq və əsasən azərbaycanlıların 1988-ci ildə deportasiya edildiyi vilayətlərə, kəndlərə yerləşdirmək göstərişi verib.

Politoloq Oktay Qasımov "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, Qarabağdan gedən ermənilər Gorusda qəbul olunur və onlar Ermənistan müəyyən olunmuş bir neçə istiqamətlərdə yerləşdirilir. Bu yerləşdirmə məntəqələri əsas üç istiqamətdə həyata keçirilir: "Birincisi Zəngəzurdadır, ikinci Dərələyəz, üç Göyçə istiqamətləri. Bu istiqamətlərin seçilməsi daha çox Ermənistanın daxilindəki hazırkı gərgin ictimai-siyasi vəziyyətlə əlaqədardır. Nikol Paşinyan

şadığı və deportasiya edildiyi ərazilərdir. Həmin torpaqlar tarixən də azərbaycanlıların torpaqları olub. Əslində hazırkı bütün Ermənistan ərazisi bizim tarixi torpaqlarıdır. Yüz il öncə bu torpaqlarda Ermənistan adlı bir dövlət süni şəkildə qurulub. Qarabağdan gedən ermənilərin qərbi azərbaycanlıların tarixən yaşadığı Göyçə, Zəngəzur, Dərələz ərazilərinə yerləşdirilməsi həm də bir zamanlar deportasiya olunmuş azərbaycanlıların həmin torpaqlara qaytarılması məsələsinin Azərbaycan tərəfindən ciddi şəkildə gündəmə gətiriləcəyindən Ermənistanın narahatlıq keçirməsi ilə əlaqədardır. Ermənistan hakimiyyəti azərbaycanlıların deportasiya edildiyi həmin əraziləri mümkün qədər daha çox erməni əhali ilə doldurmağa çalışır".

Politoloqun fikrincə, azərbaycanlıların evlərinə Qarabağdan gedən erməniləri yerləşdirməklə Ermənistan hökumətində hesab

maq məsələsini ən yüksək səviyyədə rəsmi olaraq qaldırması mümkündür və lazımdır. Əslində Qərbi Azərbaycan İcması artıq bu məsələni qaldırır. Heç təsadüfi deyil ki, bu il iyunun 15-də Brüssel görüşündə Avropa İttifaqı Şurasının sədri Şarl Mişel verdiyi açıqlamada bu məsələyə də toxundu və Ermənistan da bu mövzuda ciddi diskussiyalar aparıldı. Hətta bununla bağlı Ermənistan baş nazir olmuş şəxslər belə, açıqlamalar verdilər. Hesab edirəm ki, bu məsələ gündəmdədir. Bu həftə Azərbaycan Milli Məclisində Qərbi Azərbaycanla bağlı keçirilən dinləmələr də bunu deməyə əsas verir. İyulun 25-də Moskva görüşündə də Rusiyanın xarici işlər naziri hər ki tərəfin milli azlıqlarla əlaqədar beynəlxalq konvensiyalara əməl etməsi ilə bağlı bir çağırış etdi. Bu o deməkdir ki, bəli, bizim Qərbi Azərbaycandan olan soydaşlarımızın məsələləri də sülh prosesi ilə

var: "Erməniləri Qərbi Azərbaycandan qovulmuş azərbaycanlıların evlərində yerləşdirirlər. Xankəndi və onun ətrafındakı xunta yuvası dağıdıldıqdan sonra yerində qalan sadə ermənilərin Azərbaycandan köçüb getmələri üçün biz tərəfdən heç bir təzyiq göstərilmədiyi halda, Ermənistan hakimiyyətinin və bəzi başqa qüvvələrin təşkilatçılığı ilə ermənilərin kütləvi daşınması aparıldığı barədə məlumatlar var. Ermənilər özləri Azərbaycandan gedirlər və Paşinyan hakimiyyəti onlar üçün Azərbaycanda birbaşa təhlükənin olmadığı barədə danışmaqla bərabər, çox qərbbə məntiqə onu da deyir ki, azı 40 min erməninin lazım gələcəyi halda Ermənistanə təxliyə etmək planlarımız var. Beləliklə, bir tərəfdən təhlükə olmadığını deyirlər, o biri tərəfdən isə özləri erməniləri köçürüb apararaq "etnik təmizləmə" şivəni qoparırlar... Bunlar məsələnin

yalnız görünən tərəfləridir. təşkil edirlər, hətta Qaraba-Mahiyyətdə isə daha dəhşətli mətləblər var. İndi Azərbaycanda hər kəs bu maraqlı sual üzərində düşünür ki, erməniləri ölkəmizdən qovan olmadığı halda, həyatlarına prezident səviyyəsində təminat verildiyi halda, onlar niyə belə apar-topar daşınıb gedirlər?! Biz onları qovmur, təbii ki, əl-ayaqlarına düşüb "qalın" deyə iltimas etmək fikrimiz də yoxdur. Lakin bütün ağıllı adamların versiyasına görə ortada yeni bir məkrli erməni planının elementləri var. Səzsiz mənbələri araşdırmağım nəticəsində belə bir məlumata çatmışam ki, Ermənistan hakimiyyəti Qarabağ iqtisadi zonasından daşıyıb apardığı erməniləri 1988-89-cu illərdə Qərbi Ermənistandan qovulmuş soydaşlarımızın kəndlərində, qəsəbələrində, evlərində yerləşdirirlər, bunu məqsədyönlü şəkildə

şəxslər Naxçıvan Muxtar Respublikasının Sədərək qəsəbəsi istiqamətindən Azərbaycana göndərilib.

1. Bütün istiqamətlərdə və mövqelərdə total məğlub olmuş "Ermənistançı qüvvələr" (dövlət, diaspor, lobbilər və müttəfiq ölkələr) müəyyən müddətdən sonra Azərbaycanı Qarabağda tam etnik təmizləmədə ittiham etmək üçün baza hazırlayırlar.

2. Qarabağdan köçürülmüş erməniləri 1988-89-da qovulmuş qərbi azərbaycanlıların evlərində yerləşdirməklə qərbi azərbaycanlıların öz ata-ana ocaqlarına qayıtmalarını əngəlləmək istəyirlər. Yəqin ki, az sonra Ermənistanın rüporları bağıracaqlar ki, əgər Qarabağda erməni qalmasa, Ermənistan da niyə azərbaycanlılar olsun?!"

□ **Etibar SEYİDAĞA,**
"Yeni Müsavat"

Antiterror tədbirlərindən sonra Qarabağda Azərbaycanın suverenliyinin bərpası həyata keçirilir. Azərbaycan bəyan etdi ki, dinc ermənilərin bütün hüquqları qorunacaq. Ancaq bununla Xankəndi, Ağdərə, Xocavənd, Xocalıdakı ermənilərin bir hissəsi Qarabağı tərk edərək, Ermənistanı gedirlər.

Köç zamanı Azərbaycan jurnalistləri Laçın postunda onlardan niyə getdiklərini soruşanda könüllü şəkildə çıxdıqlarını, Azərbaycan tərəfdən hər hansı təzyiqə məruz qalmadıklarını deyirlər. Bəziləri isə etiraf edir ki, niyə köçdüyünü özü də bilmir. Bu o deməkdir ki, onları görüntü yaratmaq üçün erməni "baş bilənlər", Ermənistan zorla Qarabağdan çıxarır.

Bu prosesdə iki məqama diqqət yetirilməlidir.

Birincisi, bezi ermənilər jurnalistlərə deyir ki, "azərbaycanlıları çox istəyirik", "birgə yaşamaq əladır". Hətta ermənilərdən biri "erməni millət deyil, azərbaycanlıları çox istəyirəm" deyib. Ancaq təzyiqə üzləşmədiyini deyən ermənilərin bir çoxu sərhədi

Ermənilərlə perspektiv davranış taktikamız - həyllərə inanmaq olarmı...

Ekspertlər hesab edir ki, ermənilərin kütləvi köçünün arxasında böyük hiylə var; "Ermənilər uduzduqda üz-üzə döyüşməzlər, terrora baş vururlar, ona görə..."

lədikləri yalvarış, "azərbaycanlıları çox istəyirik" açıqlamalarında səmimiyyət axtarmağa dəyərmi? Ümumiyyətlə, qarşıdakı müddətdə ermənilərlə taktiki, strateji davranışımız necə olmalıdır? Onlara inanmaq olarmı?

Siyasi şərhçi Azər Hüseynov mövzu ilə bağlı "Yeni Müsavat"a dedi ki, ermənilərdən müsahibə alınması məsələsini bir neçə aspektdən dəyərləndirmək lazımdır: "Ora gedən media nümayəndələrinin gəsiyasi, siyasi, prosesin ma-

Daha sonra, əslində gedən ermənilərdən müsahibə alınmalıdır. Bilmirəm, bəlkə media siyasətində bu vacibdir. Amma Azərbaycan TV-ləri ilə dünya media orqanlarının təbliğat imkanları eyni deyil. Qərb mediası həqiqətlərimi deyəcək? Ona görə "ermənilərdən müsahibə alaqlmı" deyər mənə soruşsalar, deyərdim ki, sualları separat rejimdə vəzifə sahibləri olanlara vermək lazımdır.

Çox istəmək məsələsinə gəldikdə isə ermənilər o tip millətlərdəndir ki, özlərindən

nar. Ya canın canından olmalıdır, ya dinin dinindən. Ancaq ermənilər üçün irq önəmlidir. Din də lazım olanda önəmlidir. Çünki ermənilər üçün əsl xristian ancaq onlardır.

Deportasiya görüntüsü yaratmağa cəhd edəcəklər. Biz bundan sonra nəyə diqqət etməliyik. Bunu xüsusilə müvafiq orqanlara bir vətəndaş, bir siyasi şərhçi, partiya funksioneri olaraq təklif edərdim. Ermənilər uduzduqda assimetrik mübarizəyə keçirlər. Yeni üz-üzə döyüşməzlər, terrora baş vururlar. ASALA

Nazir: "Antiterror tədbirlərində hədəfləri dəqiq vuran Azərbaycan istehsalı silahlar da tətbiq edilib"

Hazırda bir neçə yeni silah növləri yaradılmaq üzrədir. Bu istiqamətdə işlər aparılır. APA xəbər verir ki, bunu jurnalistlərə açıqlamasında müdafiə sənayesi naziri Mədət Quliyev deyib.

O bildirib ki, hazırda Müdafiə Sənayesi Nazirliyinin tərkibində yeni holding yaradılır: "Biz başqa formada işlər aparırıq. Ümumilikdə, Azərbaycanda 2 mindən artıq müdafiə təyinatlı məmulatlar istehsal edilir".

Nazirin sözlərinə görə, Azərbaycan istehsalı olan müdafiə təyinatlı məmulatların alınması üçün müraciətlərin sayı artmaqdadır. Belə ki, Vətən müharibəsindəki qələbədən sonra Azərbaycanın istehsal etdiyi hərbi məhsullara tələbat həddən çox artıb.

Mədət Quliyev əlavə edib ki, 30-a yaxın dövlət silah-sursat almaq üçün müraciət edib: "Müraciətlərə baxılıb, hazırda müraciətlərin sayı artır. Qeyd etməliyəm ki, ABŞ da bizdən silah alır".

Nazir onu da qeyd edib ki, Qarabağ bölgəsində lokal antiterror tədbirlərində hədəfləri dəqiq vuran Azərbaycan istehsalı silahlar da tətbiq edilib.

keçib Ermənistanı gedəndə erməni mediasına əks açıqlamalar verirlər.

Sosial Tədqiqatlar Mərkəzinin İcra Aparatının rəhbəri Sahib Məmmədov bununla bağlı maraqlı şərh verib. O bildirir ki, köç məqsədli şəkildə təşkil olunub: "Deportasiya effekti yaradırlar. Bu tərəfdə bizim jurnalistlərə deyirlər ki, "bizə dedilər çıxın, biz də çıxırıq", "biz azərbaycanlılardan narazı deyilik" və s. O tərəfdə keçəndə isə onları global media gözleyir. Onlar da ritorikanı dəyişir, başlayırlar ki, zorla çıxarırlar"...

Ermənilər bu hiyləgərliklə neyəsə nail ola bilərlər?

İkincisi, şübhəsiz, Qarabağda bir çox erməni qalıb yaşayacaq. Onların indi söy-

hiyyəti ilə bağlı anlayışı olmalıdır. Siyasi korrekt sual vermək lazımdır. Birincisi, "Siz Ermənistan vətəndaşısınız mı?", daha sonra "Azərbaycan ərazisinə nə üçün gəlmisiniz?" Buradan çıxış edərək demək lazımdır ki, Dağlıq Qarabağ deyilən qondarma qurumda yaşayanlara Ermənistan necə vətəndaşlıq verir. Axı Ermənistan özü belə separat rejimini tanımayıb. Tanımadığı bir rejimin vətəndaşlarına hansı əsasda Ermənistan pasportları verilir. Bu, əslində beynəlxalq hüquqi cinayətdir. Bir dövlətin dünyanın tanıdığı ərazilərində başqa dövlətin vətəndaşlarına pasport paylaması. Ora gedən media işçilərinin siyasi savadlılığı olmalıdır.

başqasını çox istəməzlər, onlarla maraqlı tərəfdaş olurlar. Tutaq ki, Rusiya. Rusiyalı bu gün söyürlər. Halbuki Rusiya onların zəmanətidir. İndi də deyirəm, Rusiya çalışacaq ki, Qarabağda qalan ermənilərin beynəlxalq təhlükəsizlik qərarı olsun. Hüquqi olaraq bu öz təsbitini tapsın. Mən bunu emosiyasız qarşılamayacağım tərəfdarıyam. Çünki hazırda Rusiya Qərbdən fərqli olaraq bu məsələdə daha açıq kartlarla oynayır".

Ekspert əlavə edib ki, bununla belə, bizim üçün önəmli olan Türkiyə-Azərbaycan qardaşlığının dərinləşdirilməsidir: "Çünki biz bir-birimizi çox istəyirik. Çünki eyni din, eyni dil, eyni canıq. Sevgi iki halda yara-

bunun bariz nümunəsidir. Ermənistan bizimlə sülh imzalarsa da, biz bunu diqqətdə saxlamalıyıq. İkincisi isə reinteqrasiyadan istifadə edib gələcəkdə onların bizim bayraq altında artıq-əskik danışmalarını üçün ermənilərin elitəsində, bizim ölkədə separatçılara qarşı sərt olmaq lazımdır".

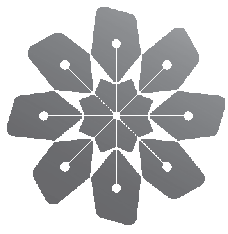
"Qafqaz Strateji Araşdırmalar Mərkəzi"nin sədr müavini Nazim Cəfərsoy isə bildirir ki, Azərbaycan dövləti Qarabağdan köç edən bütün ermənilərə "Bizə Azərbaycan tərəfindən heç bir təzyiq yoxdur, özümüz gedirik" şəklində bir sənəd imzalatmalıdır: "Pəşkar beynəlxalq hüquqşünaslarımız bunun ən uyğun formasını tapırlar. Ayrıca

sərhəd-buraxılış məntəqəsində bu gedənlərin hamısına niyə getdiyi soruşulmalı və video qeydiyyatı aparılmalıdır. Bu çox vacibdir. Çünki bu gedənlər sabah bizi "etnik təmizləmə" iddiası ilə məhkəməyə verəcəklər, təbliğat kampaniyasında aktiv rol alacaqlar. Dövlət olaraq yeni problemlərlə üzləşməmək üçün bunları mütəq etməliyik. Bu videolar və sənədlər məhkəmə prosesi və kampaniyaları təsirsiz hala gətirmək üçün şərtdir. Azərbaycan mediasının nümayəndələrinə bir xəşş edirəm. Qarabağda ermənilərdən müsahibə alan jurnalistlər mümkün qədər mülki əhaliyə oradan niyə çıxdığı məsələsini ətraflı soruşsunlar. Bu cür nümunə var, amma azdır. Çalışıb hamıdan soruşmaq lazımdır. Ölkədə onlarla media var,

100 jurnalist gündə 10 nəfərə soruşsa, bu məsələ həll olunar. Videoları isə saxlamaq lazımdır, əmin olun ki, hamısı lazım olacaq".

Siyasi şərhçi Kənan Rövşənoğlu isə deyib ki, ermənilərin bu şəkildə kütləvi köçünə gərəkdir yox idi: "Tədrisən də çıxa bilərdilər. İşıq, su, hətta çörək də verirdi Azərbaycan. Rahət, sakit şəkildə gedə bilərdilər. Bu kütləvi, xaos qacışın iki məqsədi var. Birincisi, Ermənistanı xaos və ajiotaj yaratmaq. Güman ki, Paşinyanı dəvirmək üçün. İkincisi, beynəlxalq ictimai rəyde Azərbaycana qarşı nifrət yaratmaq, guya ermənilərin qorxu səbəbindən qaçdığını göstərmək üçün. İndi çəkilib yayılan fotolar uzun illər Azərbaycana qarşı istifadə ediləcək".

□ **Afaq MİRAYIQ,**
"Yeni Müsavat"

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

**Gənc nəslin milli mənlək şüurunun
inkişaf etdirilməsi və vətənpərvərlik
hisslərinin tərbiyəsi**

Lokal antiterror tədbirləri nəticəsində Qarabağda separatizmə həlledici zərbə vuruldu. Regionda yaşamaq istəyən ermənilərə öncədən təqdim edilən seçim yenidən xatırladıldı: Qarabağda yaşamaq istəyirsinizsə, Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul etməlisiniz. Azərbaycan hökuməti paralel olaraq reintegrasiya prosesinin sürətlənməsi üçün müvafiq tədbirləri görür.

Lakin realıq budur ki, 30 il müharibə şəraitində yaşamış iki xalqın reintegrasiyası üçün yalnız dövlət səviyyəsində görüləcək tədbirlər yetərli olmayacaq. Cəmiyyətlər prosesə hazırlanmalıdır. Bunun üçün də dövlət qurumları ilə yanaşı, vətəndaş institutları ilə birgə strategiya müəyyən edilməlidir.

Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Agentliyinin Müşahidə Şurasının üzvü Günel Səfərova “Yeni Müsavat”a mövzunu belə şərh etdi: “İlk növbədə reintegrasiya prosesinin nəyi ehtiva etdiyini tam aydınlaşdırmaq lazımdır. Elə bir təəssürat yaranır ki, söhbət yalnız Qarabağda yaşayan etnik ermənilərin Azərbaycana reintegrasiyasından gedir. Bu, hərtərəfli məsələdir. Eyni zamanda söhbət həm də 30 il elindən, obasından didərgin salınan Azərbaycan xalqının reintegrasiyasından gedir. Müharibə bizim üçün də itkilərlə yə-

kunlaşdı. Şəhidlərimiz, qazilərimiz, yaralılarımız var. Bu baxımdan, məsələ həddən artıq həssasdır. Odu ki, rəsmilərin verdikləri mesajları dəstəkləyirəm. Azərbaycan reintegrasiyaya hazırdır. Bu özünü məhv edilmiş infrastrukturun yenidən qurulması, etnik ermənilərə humanitar yardımın göstərilməsi şəklində göstərir. Azərbaycan çoxmillətli dövlətdir. Ölkəmizdə yaşayış elə qurulub ki, insanlar bir-birini etnik mənşəyinə görə dəyərləndirmir, əksinə, gündəlik yaşayışda bu amil sorğulanmır. 44 günlük Vətən müharibəsində də etnik mənşəyindən asılı olmayaraq hər kəsin Vətən üçün şəhid olmağa hazır olduğunu gördük. Bu, Azərbaycanı unikal edən cəhətdir. Dünyada Azərbaycan kimi tolerant, multikultural yanaşma təşkiləyən ikinci dövlət çətin tapılır. Antiterror tədbirləri nəticəsində 192 hərbi, 1 mülki şəxs şəhid olub, 511 hərbi yaralanıb. Allah şə-

Milli şüur, vətənpərvərlik **ÜSAVAT**

N 173 (8309) 28 sentyabr 2023

“Reintegrasiya prosesində vətəndaş cəmiyyətinin üzərinə böyük öhdəlik düşür”

Günel Səfərova: “Həm azərbaycanlılar, həm də erməni icması ilə iş üçün ciddi fəaliyyət planı hazırlanmalıdır”

hidlərimizə rəhmət eləsin! Yaralılara şəfa diləyirəm. Reintegrasiya prosesində həm həssas amillər, həm də sosial amillər nəzərə alınmalıdır”.

G.Səfərova vətəndaş cəmiyyətinin rolundan da danışdı: “Vətəndaş cəmiyyətinin üzərinə böyük öhdəlik düşür. Reintegrasiya prosesi ilə əlaqədar tədbirlər keçirilməli, məlumatlandırma kampaniyaları aparılmalıdır. Bu sahədə gənclərin üzərinə böyük yük düşür. Düşünürəm ki, xüsusilə

qadınların bu prosesdə rolunu artırmaq lazımdır. Ermənilərlə dialoqa başlamalıyıq. Bunun üçün müəyyən zaman lazımdır. Cənubi Qafqaza nəhayət ki, sülhün gətirilməsi ilə Azərbaycan eyni zamanda dünyaya nümunə göstərməlidir. Azərbaycanlılarla ermənilərin birgə yaşayış dövrü olub. İki xalq arasında heç bir problem olmadığı halda birdən-birə münaqişə yaranı. Ermənilər anıdan torpaqlarımıza iddia irəli sürməklə münaqişə yaratdılar. Bəzi məsələ-

lərdə sırayı vətəndaşların heç bir günahı yoxdur. Bu baxımdan, hesab edirəm ki, həm azərbaycanlılar, həm də erməni icması ilə iş üçün ciddi fəaliyyət planı hazırlanmalıdır. Bu planın hazırlanmasının bir hissəsində vətəndaş cəmiyyəti institutları, QHT, təşəbbüs qruplarının üzərinə xeyli iş düşür. KİV-də “hate speech”dən (nifrət nitqi) uzaq durmalıyıq. Dünyada Azərbaycan kimliyinin ən gözəl cəhəti etnik kimliyindən asılı olmayaaraq hər vətəndaşa gözəl münasibətin, birgə yaşayış konseptinin olmasıdır. Avropa və digər xarici institutlarda çalışan biri kimi deyə bilərəm ki, bizim üçün pafoslu səslənən fikirlər o toplumlarda asan qəbul edilmir. İnsan hüquqlarını öz plana çıxaran bir çox ölkələr birgə yaşayış konsepsiyasını qura bilməyib. Bu məişətdə də, idarəçilikdə də hiss olunacaq dərəcədədir. Azərbaycanda isə belə problem yoxdur”.

Millət vəkili Ceyhun Məmmədov “Yeni Müsavat”a şərhində bildirdi ki,

azərbaycanlıların ermənilərlə birgə yaşayışında heç bir problem olmayıb: “Sonradan separatçılar və eyni zamanda xaricdən dəstəkləyən bəzi qruplar azərbaycanlılarla ermənilər arasında düşmənçilik yayaraq münasibətləri pozmağa çalışdılar. Düşünürəm ki, reintegrasiya prosesi müddətində atılan müvafiq addımlar nəticəsində gələcəkdə heç bir narahatlıq olmayacaq. Azərbaycan gəncliyi Vətənə, dövlətə bağlıdır. Hazırda Qarabağda geniş bərpa-quruculuq tədbirləri həyata keçirilir. Bu bizə proseslərin qısa zamanda həyata keçiriləcəyini deməyə əsas verir. Azərbaycan bütün məqsəd və hədəflərinə nail olacaq. Bunun üçün Azərbaycanın potensialı və imkanları var. Ermənilər də bu realığı dərk etməlidirlər. Onlar anlamalıdırlar ki, başqa yol yoxdur. Əgər bir yerdə yaşamaq istəyirsinizsə, adekvat davranmaq lazımdır. Azərbaycan gəncliyi də prosesə tam hazırdır”.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Nigar HƏSƏNLİ

Türk düşməni Samanta Pauer Bakiya niyə və nə üzlə gəlib - reaksiyalar

Azərbaycan və Türkiyə əleyhinə böhtanlar yağdıran USAİD direktoruna Azərbaycanda yeni reallıqlar başa salınacaq

ABŞ-ın Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin (USAID) başçısı Samanta Pauer Cənubi Qafqaza səfər edib. “Yeni Müsavat” qeyd edir ki, o, sentyabrın 26-da Ermənistanda olub, rəsmilərlə, o cümlədən baş nazir Nikol Paşinyanla görüşüb. Məlum olub ki, ABŞ Ermənistana 11,5 milyon dollar məbləğində humanitar yardım ayırıb. USAİD-in direktoru Samanta Pauer Zəngəzurda jurnalistlərə bildirib. Həmçinin Avropa Komissiyası Qarabağdan köçən ermənilər üçün Ermənistanla 5 milyon avro verəcək.

USAİD rəhbəri sentyabrın 27-də Bakiya gəlib. APA xəbər verir ki, bu barədə məlumat USAİD-in rəsmi internet sahəsində dərc edilib. ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin (USAID) direktoru Samanta Pauer Azərbaycanla səfərə gəlib.

Məlumatla əsasən, Pauer artıq Bakıdadır. O, Qarabağda ki humanitar vəziyyəti və bununla bağlı ölkəmizin üzərinə götürdüyü öhdəlikləri müzakirə etmək üçün görüşlər keçirəcək.

Qeyd olunub ki, ABŞ Dövlət katibinin Avropa və Avrasiya məsələləri üzrə köməkçisinin vəzifələrini icra edən Yuri Kim də Pauerlə birlikdə ölkəmizdə səfərdədir. Pauer səfəri çərçivəsində Azərbaycan və Ermənistan arasında bir-birinin ərazi bütövlüyü və suverenliyinə qarşılıqlı hörmət əsasında davamlı sülhün perspektivlərinə də müzakirə ediləcək.

Pauer qatı ermənipərəstdir, Sorosun korrupsioner, missioner planlarında yer alan şəxslərdəndir. O, daim Azərbaycan və Türkiyə əleyhinə çalışıb, ən ağır böhtanlar səsləndirənlərdəndir. İki il öncə Ermənistandakı Amerika Universitetinə yeni qəbul edilmiş tələbələrə onlayn müraciət edib və Azərbaycanla Türkiyəni “vəhşi” adlandırmışdı. Bu şəxs uzun illərdir ki, həm ABŞ-da, həm də digər Qərbi ölkələrində açıq-aşkar türkofobiya siyasəti yürütməklə məşğuldur. Hazırda bölgədə yeni reallıqlar yaranıb və belə bir vaxtda onun regiona gəlişi də səbəbsiz deyil. Maraqlıdır, o bu qədər sərşəm iddialarından sonra regiona nə məqsədlə gəlib?

Ümumiyyətlə, Azərbaycanın Qarabağda keçirdiyi antiterror tədbirlərindən sonra Vaşinqtondan Ermənistanla yüksək rütbəli şəxslərin səfərləri in-

tensivləşib. Daha əvvəl amerikalı senator Qari Piterin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti İrəvanda səfərdə olub, hakimiyyət və müxalifət nümayəndələri ilə görüşüb. Sentyabrın 25-də isə dediyimiz kimi, ermənipərəst mövqeyi ilə məşhur olan ABŞ Dövlət katibinin Avropa və Avrasiya məsələləri üzrə köməkçisi vəzifəsini icra edən Yuri Kim, habelə ABŞ Beynəlxalq İnkişaf Agentliyinin (USAID) direktoru Samanta Pauer Ermənistanda olub. Onların missiyası Paşinyan hökumətinə dəstək, Qarabağdakı durumla bağlı ehtiyacları qiymətləndirməkdən ibarət olub. Bundan başqa, ABŞ Senatının

Xarici əlaqələr komitəsinin sədri, ermənipərəst senator Bob Menendes Ermənistanla iqtisadi, humanitar yardımla bağlı qanun layihəsi hazırlayıb. Layihədə İrəvana müxtəlif sahələr üzrə dəstək vermək üçün təxminən 800 milyon dollar vəsait ayrılması əksini tapıb. Düzdür, korrupsiya fəaliyyətinə görə ona cinayət işi açılıb, lakin qanun layihəsi artıq təqdim edilib. Bunlarla yanaşı Vaşinqton Qarabağdakı vəziyyətə nəzarət edəcək beynəlxalq missiya yaratmağa girişib. Dövlət Departamentinin sözcüsü Metyu Miller gündəlik mətbuat konfransında deyib ki, hazırda bu məsələ ilə bağlı ak-

tiv müzakirələr gedir. Amma Putinin köməkçisi Peskov buna cavab olaraq söyləyib ki, beynəlxalq missiya üçün Bakının icazəsi olmalıdır.

Siyasi ekspert Əziz Əlibəylinin fikrincə, son zamanlar amerikalı siyasətçilərin silsilə şəkildə çıxışlarının iki xətti var: “Ermənistanla hərbi əməkdaşlığı qalıcı xarakterə çevirmək, hərbi müttəfiqlik haqda müqavilə imzalamağa nail olmaq, digər hədəf isə insan haqları adı altında Azərbaycana təzyiq etmək. Bununla Ermənistanla atılacaq addımlara siyasi və hüquqi don geyindirməyə çalışacaqlar. Habelə, erməni lobbisindən alınan pullarla Azərbaycana sanksiya tətbiq etmək niyyəti var. Ermənistanla yardımların ayrılması əsaslandırılmalıdır. Çünki Rusiya və Azərbaycan Qərbin institutlarına heç bir təziz vermirlər. Ancaq Qarabağdan ermənilərin köçüb getməsi ilə İrəvan maliyyə axını gözləyir. Yeni köçən ermənilərə ayrılacaq yardımla Ermənistan büdcəsini doldurmaq istəyirlər. Pauer və digərlərinin səfərləri də məhz Amerikanın Ermənistanı daha da özünə yaxınlaşdırmaq istəklərindən irəli gəlir”. **Politoloq Zaur Məmmədovun sözlərinə görə, Samanta Pauerin İrəvanda Azərbaycanla bağlı səsləndirdiyi fikirlər onu göstərir ki, o, Makronun yolu ilə gedir:** “Hər ikisi danışılar. Əməldə isə hüquqa əsaslanan Azərbaycanın davranışlarıyla bağlı heç bir mexanizm işə salınmayacaq. Samanta Pauer, Nensi Pelosi, Bob Menendez kimlərə görə qoca Vaşinqton nəse qəbul et-

məyəcək. 24 saatlıq tədbirlərin nəticələri orada çoxdan qəbul olunub”.

Təhlilçi Ramiyə Məmmədova düşünür ki, Samanta Pauer və Yuri Kim Azərbaycana xoş olmayan fikirlər səsləndirən odioz fiqurlardır: “USAİD-in rəhbəri Samanta Pauer bundan əvvəl də özünün Twitter sahifəsində Azərbaycan ekologlarının və QHT fəalllarının guya Laçın yolunu “bağlamalarını” hədəfə alan itiham xarakterli fikirlərini yazıb, eləcə də sözügedən istiqamətin açılmasını tələb edib. Yeni bizim üçün tərtib edilən ermənipərəst şəxsdir. Onun Bakıda yüksək səviyyədə qarşılanmasına da zərurət yoxdur. Hələ İkinci Qarabağ müharibəsində öz suveren ərazilərinin azadlığı uğrunda canlarından keçən Azərbaycan əsgər və zabitlərinə, eləcə də ölkəmizə mənəvi dəstəyini əsirgəməyən Türkiyə dövlətini “vəhşi” adlandıran bu türkofob indi hansı üzlə ölkəmizə ayaq basır? Bir halda gələ bilər, onu şəhidlərimizin məzarına ziyarətə aparaq, mina terroru baş vermiş əraziləri göstərək, erməni vandalizmini, bar-barlığını, vəhşiliyini əks etdirən yerlərlə tanış edək. Görsün ki, vəhşi kimə demək lazımdır? Və bu, həmin Samantadır ki, hər dəfə çıxışının əsas hissəsini Bayden administrasiyasının “qondarma erməni genosidini” tanıması ilə fəxr etdiyini bildirir. o, açıq-aşkar ermənipərəstdir və erməni lobbisinin pullarını yeyir. Üstəlik, ağası Sorosun da dəstəyini alır”.

✉ **Emil SALAMOĞLU, “Yeni Müsavat”**

Alimpaşa müəllimin qiyməti bilinməyən sənətkarlığı

Zamin Hacı
zaminhaci@gmail.com

Dünya mədəniyyətində xüsusi, radikal cərəyanlar var, adına qısaca “aksiyaçılar” demək olar. Bunlar ənənəvi, klassik sənət ölçülərini qırıb-dağıdır, hərəketlərdən, adi əşyalardan, adi səs-küy-dən incəsənət yaratdıqlarını iddia edirlər. Məsələn, hələ 20-ci əsrin əvvəlində bir bəstəkar Bakı zavodlarının fit səsini lentə yazıb bunun musiqi nömrəsi olduğunu söyləmişdi. Moris Düşan adlı rəssam unitaz növü olan pissuari sərgiyə “Fontan” adıyla göndərmişdi. İt kimi küçədə hürən, öz nəcisini konservləşdirib satan, sözün əsl mənasında yumurtalıqlarını Qızıl meydana mıxlayan... hər cür belə dəli sənətkara rast gəlinir. Bu mövzuda 2020-ci ildə çəkilmiş “Dərisini satan adam” filmi var. Tunisli rejissorun real həyat faktları əsasında çəkdiyi kinodur.

Sözgeşi, bizdə sözlərini Hüseyn Arifin yazdığı, vaxtilə Gülağa Məmmədovun oxuduğu “Şeir deyilmi” məhnisi təxminən elə bu aksionizm, sənətdə performans mövzuları haqdadır. Sözü aşığa verək, aldı görək nə dedi:

*“Məndən təzə şeir xəbər alan dost,
Bəs yazın gəlməsi şeir deyilmi?!
Çıxanda gözəməyə-çölün, çəmənin
Üzünə gülməsi şeir deyilmi?”*

Bugünlərdə isə Danimarkada maraqlı hadisə törədi. Olborq şəhərindəki Çağdaş İncənət Muzeyi Yens Haanınq adlı rəssamı məhkəməyə verib. Səbəb isə Haanınq-in muzeyə qarşı... dələduzluq etməsidir.

Demək, bu qardaş qabaqlar 2 dəfə pullardan istifadə edərək rəsm əsəri düzəldib. Birinci dəfə 25704 avronu çərçivəyə salıb, “Avstriyada orta illik gəlir” adıyla nümayiş etdirib. İkinci dəfə isə 278500 Danimarka kronunu “Danimarkada orta illik gəlir” adıyla sərgiyə göndərüb. Hər iki halda əsl pullar kətan üzərinə yapışdırılıb, çərçivəyə salınıb. Vəssalam, rəssamın sənətkarlığı yalnız bundan ibarətdir.

Olborq muzeyi də bu “rəsmlərdən” həvəslənərək Haanınqə oxşar mövzuda əsər sifariş verib, 530 min kronu (83 min dollar) göndəriblər. Gözünə döndüyüm rəssam isə pulları əkişdirib, muzeyə yalnız ağ kətan göndərib. Altında isə əsərin adını yazıb: “Pulu al, aradan cır”.

Muzey abırına qısılib, əsəri nümayişə çıxarıb, lakin rəssamı da məhkəməyə veriblər. İndi hakim qərar verib ki, rəssam qonorarını (təxminən 6 min dollar) çıxmaq şərtiylə qalan pulları muzeyə qaytarmalıdır. Hələlik rəssamın hökmə reaksiyası məlum deyil. Dünya mediasında isə Haanınqə haqq qazandıranlar çoxdur.

Açıq, bu əhvalatla eyni gündə Şəmkinin keçmiş icra başçısı Alimpaşa müəllimə prokurorun 13 il həbs istəməsi qərribə paralellər aparmağıma səbəb oldu. Alimpaşa müəllim bir neçə milyon manatlıq yeyinti, rüşvət kimi maddələrlə suçlanır. Bəlkə bu da onun sənətkarlığı imiş? Yeri gəlmişkən, Alimpaşa müəllimin incəsənətə biganə olmadığı əski zamanlarda romantik-sentimental hayqırıtlarından da xalqımıza yaxşı məlumdur. Türmədə şeir yazdığı söylənmişdir.

Yaxud bəlkə eks-nazir Səlim müəllim sobezi yeyib dağıdarkən aksionizm nümayiş etdiribdir və bu işdə ona şair Əjdər Olun yardımı təsadüfi deyildir? Cahangir Hacıyevin Beynəlxalq Bankı sovurması müasir incəsənət sayıla bilməzmi? Doğrudur, onun əsərinə “Pulu al, türməyə düş” adı qoyulmalıdır.

Həyatdır, həyatda nə desən olar. Sənətkarlarımıza yeni yaradıcılıq uğurları diləyirəm.

P.S. Bakı Müasir İncəsənət Muzeyi mənə 90 min manat göndərsə, “Deputatın illik maaşı” adlı rəsm əsəri qayıra bilərəm. Bəd ayaqda 9 manata da razıyam - “Brockolinin kilosu” adlı rəsm düzəltmək üçün. İdeyalarım çoxdur, sponsorluq edən yoxdur.

“Ermənistan Zəngəzur dəhlizinin açılmasına əngəl olsa, dəhliz İrandan keçə bilər”.

Bunu Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan deyib. Cənab Ərdoğan diqqətə çatdırıb ki, İran hazırda bu məsələyə müsbət yanaşır: “Digər tərəfdən, bizim bu (Naxçıvana) səfərimiz bir daha Türkiyə-Azərbaycan qardaşlığının, “İki dövlət, bir millət” ruhunun bütün dünyaya bəyanıdır. Necə ki, BMT-nin tribunasında bunu bəyan etmişik, necə ki, Azərbaycanın doğma yurdu Şuşada bəyan etmişik, bunu hər yerdə həm sözümlə, həm də əməlimizlə nümayiş etdirmişik”.

Nəzərə çatdıraq ki, Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı alternativ marşrut daha öncələr də müzakirə olunub. İran müəyyən dönmədə ciğallıqlar etsə də, Ərdoğanın açıqlamasından belə başa düşülür ki, Tehran başa salınıb. Ermənistan başa düşməmiş deyil ki, Zəngəzur dəhlizi böyük imtiyazlar və qlobal layihədir. Bu baxımdan, Ermənistanın dirənişi şübhəsiz ki, xarici təsir dairələrinin, bəlkə də İranın təzyiqinin nəticəsidir. Tehran mümkündür ki, bu qlobal layihədən qazancı özünə çəkmək istəyir...

Ərdoğanın dediyi variant realdır mı?

AĞ Partiya başqanının I müavini, siyasi şərhçi Əhəd Məmmədli sona qədər Zəngəzur məsələsində dövlət olaraq irəli getməyimizi vacib sayır: “Eksklavımız olan Naxçıvan Muxtar Respublikasının, Azərbaycanın digər hissəsi ilə birləşdirəcək dəhlizin İrandan keçəcəyi haqqında məlumatlar əvvəl də yayılmışdı. Xəbərlər verildirdi ki, Azərbaycan və İran rəsmiləri bu haqda həttə razılığa da gəliblər. Sonra bu mövzu öz inkişafını tapmadı. Qardaş ölkə prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın Naxçıvanda ölkə başçısı İlham Əliyevlə görüşdə “dəhliz İrandan keçə bilər” sözləri düşündürəm ki, yenə bu mövzunu aktual edə bilər. İrana gəldikdə isə, əgər dəhliz bu ölkədən keçəcəksə, artıq buna Zəngəzur dəhlizi demək, mənəcə, düzgün olmaz. Üstəlik, bununla da Tehran Ermənistanla sərhədini qorumuş olur, həm də dediyiniz kimi gözlənilən İpək yolu qlobal layihənin pay sahibi olur. Hesab edirəm ki, biz istənilən halda Zəngəzur hədəfimizdən imtina etməməliyik. Anlayırıq, çətindir, İran imkanı vermir, Qərb təzyiq edir və s. Amma yenə də Zəngəzur məsələsində dövlət olaraq dirənişimizi göstərməli-

Ərdoğandan Zəngəzur dəhlizi ilə bağlı ilginç anons - yeni gəlişmə

Əhəd Məmmədli: “Biz istənilən halda Zəngəzur hədəfimizdən imtina etməməliyik”

Elxan Şahinoğlu: “Sülh sazişi imzalanarsa, Zəngəzur dəhlizi istiqamətində ciddi addımlar atmaq mümkündür”

Asif Nərimanlı: “İran alternativ marşrut olsa da, əsas prioritet yenə də Zəngəzur dəhlizidir”

yik. Nail olmalıyıq ki, Zəngəzur dəhlizi açılsın və bu qədim türk torpağına Azərbaycan nəzarət etsin”.

“Atlas” Araşdırmalar Mərkəzinin rəhbəri Elxan Şahinoğlu Zəngəzur məsələsində seçimin Ermənistan tərəfində olduğunu söylədi: “Türkiyə Cümhurbaşqanı Rəcəb Tayyib Ərdoğan Naxçıvana səfəri zamanı Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə bir çox mövzunu müzakirə etdi. Bəli, bu sırada Zəngəzur dəhlizi mövzusu da var idi. Bu çox vacib dəhlizdir. Türk dünyasını birləşdirən layihədir. Təəssüf ki, hələ Ermənistan bu layihəyə müqavimət göstərir. Azərbaycan uğurlu antiterror tədbirləri həyata keçirəndən sonra Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin bağlanması perspektivləri artıb. Artıq Paşinyan Qarabağ yükündən qurtulub. Əgər bu ilin sonuna qədər sülh sazişi imzalanarsa, Zəngəzur dəhlizi istiqamətində ciddi addımlar atmaq mümkündür. Sadəcə, Ermənistan tələb edir ki, dəhliz açıq olmalıdır. Halbuki Azərbaycan onda ısrar edir ki, dəhliz açıq olmalı, yoxla-

ma olmalıdır. Rahat yüklər də daşınmalıdır. İnsanlar rahat şəkildə gedib-gəlməlidirlər. Hələ ki fikir ixtilafı var. Ərdoğan haqlıdır. Ermənistan uzatsa, özünə ziyan edəcək. Çünki ötən ilin mart ayında Azərbaycanla İran arasında memorandum imzalanıb. İran ərazisinə Güney Azərbaycandan da nəqliyyat yolu çəkmək mümkündür, demir və avtomobil yolu. Bütün xərcləri Azərbaycan öz üzərinə götürəcək. Burada problem odur ki, İran-Azərbaycan münasibətlərində də gərginlik var. Amma bu gərginlik ortadan qalxsə, Ermənistan uduzacaq. Yol Cənubi Azərbaycandan keçəcək ki, milli baxımdan da bu bəlkə bizə daha uyğun oldu. Ermənistan itirəcək və bölgədə əhəmiyyəti bir qədər də azalacaq. Ona görə də seçim Ermənistanındır. Ya qısa müddətdə Azərbaycan və Türkiyənin təkliflərini qəbul edəcək, özü də regional layihələrin iştirakçısına çevriləcək, ya da radikalın təzyiqləri ilə Paşinyan razılaşmayacaq. Nəticədə Ərdoğanın da dediyi kimi, alternativ variant, yeni İran üzərindən nəqliyyat

dəhlizlərinin keçirilməsi üzərində ciddi çalışmaq məcburiyyətində qalacağıq”.

Siyasi analitik Asif Nərimanlı rəsmi Tehranın razılığını ifadə etdi: “Ərdoğanın açıqlaması hər şeydən öncə Ermənistanla kommunikasiyalardan kənarda qalacağına dair mesajdır və bu, İrəvana vəziyyəti izah etmək məqsədi daşıyır. Lakin İran marşrutu da alternativlərdən biridir və Tehran da buna razıdır. İran əvvəl bölgədəki reallığı dəyişdirmək cəhdi edirdi, amma buna nail ola bilməyəcəklərini anlamış kimi görünür. Qarşıdakı dövrdə bölgədə regional birlik məsələsi aktuallaşacaq, bunun təməlini “3+3” formatı təşkil edir və İran regional layihələrdə iştirak etməkdə maraqlıdır. Amma qeyd etdiyim kimi, İran alternativ marşrut olsa da, əsas prioritet yenə də Zəngəzur dəhlizidir. Bu, təkə Bakı və Ankaranın yox, həm də Moskvanın istəyidir. Rusiya öz hərbiçilərinin nəzarət etdiyi bu dəhlizə bölgədəki yeni platsız və nəqliyyat layihələrində paya sahib olmaq kimi baxır”.

□ **Cavansir ABBASLI,**
“Yeni Müsavat”

Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində keçirdiyi anti-terror tədbiri və bunun nəticəsində dövlət suverenliyini tam bərpa etməsindən sonra regionda tamamilə yeni bir şərtlər, reallıqlar yaranıb. Bunu Prezident İlham Əliyev bir neçə gün öncə xalqa müraciətində də qeyd etdi.

İndi qarşıda iki əsas məsələ var - reinteqrasiyanın və Qarabağda bərpa işlərinin tam miqyasda sürətlənməsi, Ermənistanla sülh müqaviləsinə nail olmaq. Bu ərafədə maraqlı bir hal müşahidə olunur: Dünya gücləri yenidən Cənubi Qafqazda nüfuz savaşına başlamış kimi görünür və proseslərdə daha çox rol almağa çalışırlar.

Makron Fransanın davranışları artıq təəccüb doğurmur, bütün varlığı ilə erməni separatizmi, işğal və terrorunu himayə edir. Elə Fransa xarici işlər nazirinin son absurdd iddiaları da bunu bir daha təsdiqləyir. "Ermənistanın yanında bizim ölkə kimi nə bir ölkə, nə də bir dövlət yerləşmir və siz bunu çox yaxşı bilirsiniz". "Yeni Müsavat"ın məlumatına görə, bunu Fransanın xarici işlər naziri Ketrin Kolonna parlamentdə sual-cavab iclasında deyib. Onun sözlərinə görə, BMT Təhlükəsizlik Şurasının diplomatik səviyyədə bütün iclasları istisnasız olaraq Fransanın təşəbbüsü ilə keçirilib. "Həmçinin artıq dediyim kimi, Fransanın təşəbbüsü ilə Ermənistanda müşahidə missiyası yerləşdirilib. Bütün bunlar humanitar səviyyədə doğrudur. İlin əvvəlindən nazirliyimiz Ermənistanın və Qarabağın erməni əhalisinə 5 milyon avrodan çox vəsait ayırıb. Mən son günlərdə baş verənləri nəzərə alaraq, bu yardımı daha 7 milyon avro həcmində artırmaq qərarına gəldim", - nazir deyib. Xarici işlər naziri onu da qeyd edib ki, Fransa Ermənistanla müdafiə sahəsində də əlaqələri gücləndirib. "Hərbi attaşə Fransanın İrəvandakı səfirliyində olacaq. Və sonra, tezliklə sərhəddən çox da uzaq olmayan Sünik (Zəngəzur - "YM") bölgəsində konsulluq açacağıq. Ona görə də hesab edirəm ki, bu, Fransanın Ermənistanı güclü dəstəklədiyinin əyani sübutudur", - o bildirib. Fransız nazir erməniperest mövqeyinin davamında bunları iddia edib: "Rusiyanın Ermənistanı tərk etməsi və Azərbaycanın hərbi əməliyyatlarını şərik olması beynəlxalq diplomatik addımları daha da zəruri edir. Fransanın yanında, ümid edirəm ki, biz Avropanı görəcəyik, o, bu reallığı nəzərə almalı, Ermənistanın ərazi bütövlüyünə hörmət etmək və Qarabağ erməniləri-

Regionda yeni şərtlər - ABŞ-ı təlaşlandıran və hərəkətləndirən səbəblər

Vaşinqtonda sülh danışıqlarına ev sahibliyi edən Ağ Ev Azərbaycanın terrorçuların onurğa sütununu sındırmasından niyə narahatdır; ekspertlərdən ilginclər açıqlamalar

nin yaşamaq hüququnu qorumaq üçün bizimlə birgə çalışmalıdır. Bizim etdiyimiz budur".

Göründüyü kimi, Ermənistanın "böyük bacısı" bölgədə katalizator rolunu oynamaqda davam edir. Amma bu kontekstdə ABŞ-ın təlaşlanması və hərəkətlənməsi xüsusi diqqət çəkir və təəcüb doğurur. Ən azı ona görə ki, ABŞ son aylaradək tənzimlənmədə aktiv rol oynayırdı və Vaşinqtonda günlərlə davam edən görüşlər keçirilmişdi. Vaşinqtonda sülh danışıqlarına ev sahibliyi edən Ağ Ev Azərbaycan erməni terrorçularının onurğa sütununu qırmasından, həmçinin mülki erməniləri də xunta rejiminin girovluğundan xilas etməsindən niyə narahat olsun ki? Özü də belə bir narahatlığın antiterror koalisiyasının başında dayanan dünyanın supergücündə olması acı təəssüf doğurur. Ağ Ev bildirib ki, Qarabağdakı vəziyyəti diqqətlə izləyir. Bu barədə "Turan"ın Vaşinqton müxbiri bildirib. "Əlbəttə, bu, narahatlıq doğurur", - prezident Baydenin mətbuat katibi Karin Jan-Pyer brifinqdə deyib və əlavə edib ki, Ağ Ev Milli Təhlükəsizlik Şurası "bu məsələni yaxından izləyir". "Birleşmiş Ştatlar hesab edir ki, Azərbaycan və Ermənistanın davamlı sülh sazişi əldə etməsi olduqca vacibdir".

Bunu isə ABŞ Dövlət Departamentinin sözçüsü Metyu Miller deyib. "Biz bir müddətdir bunun təbliğatını aparırıq. Biz açıq şəkildə dedik ki, hər

iki tərəf çətin kompromislərə getməyə hazır olarsa, buna nail olmaq olar. Açıqı, biz son bir neçə ayda belə bir şey görməmişik. Qeyd edim ki, Prezident Əliyev və baş nazir Paşinyan gələn həftə görüşəcəklərini açıqlayıblar. Biz onların görüşməsinin və nəticədə iki ölkə arasındakı uçurumu aradan qaldırmasının vacib olduğuna inanırıq", - deyərək Miller bildirib. Miller deyib ki, Vaşinqton Qarabağda beynəlxalq nəzarətlə bağlı Ermənistanın çağırışlarını dəstəkləyir. "Biz hesab edirik ki, Qarabağ ermənilərinin hüquqlarının və təhlükəsizliyinin qorunması ilə bağlı Azərbaycanın vədlərinin yerinə yetirilməsini yoxlayacaq beynəlxalq missiyanın girovluğundan xilas etməsindən niyə narahat olmalıyıq", - o deyib.

Kreml də ABŞ-ın bu təklifinə reaksiya verib. Kreml ABŞ-ın Qarabağla bağlı müşahidə missiyası yaratmaq fikrində hələlik heç bir konkretlik görmür. APA-nın Moskva müxbiri xəbər verir ki, bunu Kremlin mətbuat katibi Dmitri Peskov bildirib. "Qarabağda beynəlxalq missiya yalnız Bakının razılığı ilə mümkündür. Biz burada konkretlik görmürük, istənilən missiya yalnız Azərbaycan tərəfinin razılığı ilə mövcud ola bilər. Biz İrəvan və Bakı, eləcə də Qarabağın etnik erməniləri ilə əlaqələrimizi davam etdirəcəyik", - Rusiya Prezidentinin mətbuat katibi Dmitri Peskov bildirib. Onun sözlərinə görə, ABŞ-ın "şifahi müdaxilələri"

ilə müqayisədə Rusiya Federasiyası faktiki olaraq Qarabağ nizamlanması prosesində iştirak edir. Beynəlxalq missiya ideyasına hansı ehtiyac var? ABŞ bu yolla bölgəyə təsirini artırmaq istəyirmi? Ekspertlərimizin ümumi fikri budur ki, bölgədə öz oyunlarını oynamaq istəyən qüvvələrə şans vermək olmaz.

Təhlükəsizlik üzrə ekspert İlham İsmayıl "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, 44 günlük müharibə bitəndən sonra bölgə uğrunda global güclər arasında geosiyasi qarşıdurma açıq müstəviyə keçib və ona görə ABŞ-ın, Fransanın bölgəyə müdaxiləsi daha da aktiv fazaya daxil oldu: "Əgər ABŞ bütövlükdə Rusiyanın Cənubi Qafqazdan çıxması istiqamətində siyasət aparırsa, rəsmi Paris Ermənistanı dəstəkləyərək Rusiyanı bölgədə məhz Fransanın əvəz edəcəyini planlayıb. Azərbaycanın lokal antiterror əməliyyatından sonra isə hansısa formada ABŞ və Qərb bölgədə təsirini gücləndirmək üçün təcili addımlar atırlar. Konkret olaraq Qarabağda beynəlxalq missiya ideyasının arxasında mərkəli planlar dayanır. Vaxtilə Kosovada işlənən variant kimi, ermənilərin Qarabağı tərk etməsini "etnik təmizləmə" kimi dəyərləndirib, beynəlxalq qüvvələrin təminatı ilə onların geri qaytarmasını təşkil etmək və bundan sonra hansısa status barədə uzunmüddətli müzakirələrə başlamaq. Əlbəttə, bu

o demək olar ki, mümkün deyil və ABŞ da bunu aydın dərk etdiyindən, Samanta Pauerin və Yuri Kimin Ermənistanı səfərinin əsas məqsədinin daha çox "post Qarabağ" dövrünü diqqətdə saxlamaq olduğunu görürük. Yeni Qarabağı öz xoşu ilə tərk edən ermənilərə yardım edəcəklərini və artıq həm ABŞ-ın, həm də Fransanın ayırdığı konkret maliyyə yardımlarını elan etmələri də göstərir ki, bütün Qərb Azərbaycanın Qarabağın qalan hissəsində dövlət nəzarətini bərpa etməsinə qəbul edir".

İ.İsmayıl əlavə etdi ki, sadəcə olaraq, ABŞ Qarabağın azad edilməsinin "günaahını" Rusiyanın üzərinə yığıb, Ermənistanda anti-Rusiya əhval-ruhiyyəsinə qızıqdır və bunu gizlətmir: "Elə buna görə də Rusiya ABŞ-a bu siyasətdən imtina etməyə rəsmi çağırış etdi. ABŞ dövlət katibi Blinkenin Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə sonuncu zəngində beynəlxalq müşahidə missiyasının Qarabağa buraxılmasına şərait yaratması təklifi ilə çıxış etməsinə bir şərtlə razılaşmaq olar ki, Azərbaycan dövlət strukturları tam şəkildə Xankəndidə dövlət nəzarətini təmin etdikdən sonra beynəlxalq müşahidə missiyası fəaliyyət göstərsin. Əks halda, 44 günlük müharibədən sonra Rusiyanın qısa müddətdə erməni qaçqınları Qarabağa geri qaytarmasının beynəlxalq variantı ilə üzləşə bilər və biz olmadığımız halda maraqlarımıza uyğun olmayan situasiya ilə üzləşə bilərik. Açıqı, Rusiya da özünün hələ sahədə olduğu müddətdə bu missiyaya müsbət baxması deyil. Razılıq olduğu halda da, beynəlxalq müşahidə missiyasının tərkibi, sayı, onların qalma müddətinin də bəri başdan müəyyən edilməsi - zaman kəsiyi uzunmüddətli ola bilməz - önəmlidir. Təkrar edirəm, beynəlxalq qınağa, hədəfə tuş gəlməmək üçün bu müşahidə missiyasına o vaxt razılıq vermək olar ki, artıq Xankəndi və ətrafı tam olaraq Azərbaycan dövlət strukturlarının nəzarətində olsun".

Azad Vətən Partiyasının sədri Akif Nağı bildirdi ki, Azərbaycan öz gücü ilə regionda status-kvonu dəyişdi, ədaləti bərpa etdi, hər şeyi öz yerinə qoydu: "Bəzi dövlətlər bizim bu cür sərbəst və uğurlu hərəkətlərimizdən, əldə etdiyimiz nəticələrdən narahatdır. Bu narahatlıq Rusiyada da var, amma prosesin içərisində olduqları üçün bir qədər arxayın görünür, ən azından qıcıqlarını bürüzə vermirlər. ABŞ isə İkinci Qarabağ müharibəsi zamanı olduğu kimi, bu dəfə də bir günlük antiterror əməliyyatının gedişində tam kənarda qaldı, prosesdən çox gec xəbər tutdu. Ona görə də narahatlığını aydın şəkildə nümayiş etdirir, nəzərdən qaçırdıqlarının yerini tələm-tələsik doldurmağa çalışır".

A.Nağı bildirdi ki, ABŞ məhz bu məqsədlə artıq bir neçə heyətini Ermənistanı göndərüb, bəzi təkliflərlə çıxış edib: "Xüsusilə Qarabağdakı ermənilərin "təhlükəsizliyin və hüquqlarının təmin olunmasına nəzarət məqsədilə yeni beynəlxalq missiya"nın yaradılmasına dair təklif diqqəti cəlb edir. Prezident İlham Əliyev konkret şəkildə bildirib ki, dövlətimiz özünün suveren hüquqlarını reallaşdırıb, bütün ərazilərimizdə "dövlət suverenliyi tam bərpa olunub". Dövlət başçısı onu da vurğulayıb ki, biz hərəkətlərimizdə sərbəstlik, kimlənsə məsləhətinə ehtiyacımız yoxdur. Azərbaycan Prezidenti son günlərdə bildirib ki, kimlənsə bölgədə vəziyyətlə tanış olmaq istəyirsə, gələ bilər. Amma başqa niyyət və ya səlahiyyətlə gəlmək istəyənlərin xidmətinə ehtiyacımız yoxdur. Vaşinqtonun yeni təşəbbüsü yerinə düşmür, aydın şəkildə rədd edilməlidir! Azərbaycan bu cür yeni təşəbbüslərə imkan verməməlidir. Bu təşəbbüslər ancaq məsələnin dolandırılmasına, kənar və lüzumsuz müdaxilələrə şərait yarada bilər. Buna isə heç bir ehtiyac yoxdur. Amerikalıların yenidən "velosiped icad etmələrinə" imkan verilməməlidir".

Yeri gəlmişkən, ötən həftə Rusiya XİN rəhbəri Sergey Lavrov da ABŞ və bəzi Avropa paytaxtlarının bölgədə tənzimləmə adı altında əslində gərginliyi tətiklədiklərini BMT Təhlükəsizlik Şurasının tribunasından bəyan etmişdi. Eyni zamanda Azərbaycanın baş diplomatı Ceyhun Bayramov konkret ad çəkməyə də, bəzi qüvvələrin katalizator rolunu oynadığına işarə vurmuşdu...

□ **Elşad PAŞASOY,**
"Yeni Müsavat"

Beynəlxalq Enerji Agentliyinin hesablamlarına əsasən təmiz enerji potensialının kütəli genişləndirilməsi nəticəsində 2030-cu il üçün yanar faydalı qazıntılara olan global tələbat 25 azalacaq. BEA-nın yenilənmiş Xalis Sıfır Yol Xəritəsində (Net Zero Roadmap) bildirilir ki, alternativ enerjiyə keçid istiqamətində görülmüş işlər nəticəsində 2050-ci il üçün isə yanar faydalı qazıntılara olan tələbat 80 faiz azala bilər.

Agentliyin məlumatına görə, bu yanacaq növlərinə tələbat 2030-cu ilə qədər pik həddə çatacaq, bundan sonra isə azalacaq. Azalmaya səbəb kimi bərpa olunan enerji mənbələrinin sürətlə yayılması və elektriklə işləyən avtomobillərin sayının artması göstərilir. BEA-nın rəhbəri Fətih Birol maliyyə çatışmazlığı və mümkün tənqidlərə baxmayaraq, siyasətçilərin enerji keçidini sürətləndirmək və emissiyaları azaltmaq üçün hərəkətə keçməli olduğunu qeyd edərək, "Biz qalıq yanacaq dövrünün sonunun başlanğıcını görürük və növbəti dövrə hazırlaşmalıyıq" deyib.

Bildirilir ki, müvafiq tədbirlər nəticəsində 2030-cu və 2050-ci illər üçün kömürə olan tələbat 2022-ci ildəki 5,8 milyard tondan müvafiq olaraq 3,25 milyard və 500 milyon tona enəcək. Öz növbəsində 2030-cu və 2050-ci illər üçün gündəlik neftə olan tələbat 2022-ci ildəki 100 milyon bareldən müvafiq olaraq 77 milyon və 24 milyon bareldək düşəcək. Qaza olan tələbatla gəlincə, qeyd olunur ki, bu göstərici 2030-cu və 2050-ci illər üçün 2022-ci ildəki 4,15 trilyon kubmetrdən müvafiq olaraq 3,4 trilyon və 900 milyard kubmetrədək enməlidir.

BEA-nın icraçı direktoru Fətih Birol bildirir ki, global istiləşməni 1,5°C-yə qədər məhdudlaşdırmaq məqsədini saxlamaq dünyanın sürətlə bir araya gəlməsini tələb edir: "Yaxşı xəbərd budur ki, biz nə etməli olduğumuzu və bunu necə edəəcəyimizi bilir. Ən son məlumatlara və təhlillərə əsaslanan 2023-cü ilin Xalis Sıfır Yol Xəritəsi irəliyə doğru yol göstərir. Lakin bizim çox aydın mesajımız da var: güclü beynəlxalq əməkdaşlıq uğur üçün çox vacibdir. Hökumətlər mövcud problemin miqyasını nəzərə alaraq iqlimi gəsiyasətdən ayırmalıdır".

Hesabata əsasən, yeni sıfır yolu çərçivəsində illik global təmiz enerji xərcləri 2023-cü ildəki 1,8 trilyon ABŞ dollarından 2030-cu illərin əvvəlləri üçün 4,5 trilyon dollara yüksələcək.

BEA-nın bu sənədi neft istehsal edən ölkələrin birliyi olan OPEK-də qəzəblə qarşı

İki beynəlxalq təşkilatdan fərqli neft-qaz proqnozu - kim haqlıdır...

Beynəlxalq Enerji Agentliyi 2050-ci ildə yanar faydalı qazıntılara tələbatın 80 faiz azalacağını iddia edir, OPEC isə bunu "son dərəcə riskli və praktiki olmayan" mövqe adlandırır

Hazırda dünya neft bazasında qiymətlərin yüksəlməsi prosesi davam edir. Səudiyyə Ərəbistanı və Rusiyanın bazara çıxardıqları neftin həcmi 1,3 milyon barel azaltmaları, Asiyada neftə tələbatın artması qiymətlərin yüksəlməsini şərtləndirib. Artıq bir sıra beynəlxalq mərkəzlər neft qiymətləri üzrə cari illik proqnozlarını artım istiqamətində yeniləyiblər. Məsələn, ABŞ Energetika Nazirliyi Brent markalı neftin 2023-cü ildəki orta qiymət proqnozunu 82,62 dollardan 84,46 dollara qaldırıb. 2024-cü il üçün təxminlər də yuxarıya - əvvəllər gözlənilən 86,48 dollardan 88,22 dollara qədər dəyişdirilib.

Nazirliyə görə, dördüncü rübdə Brentin orta qiyməti 93 dollar olacaq.

OPEC isə sentyabr icmasında bildirib ki, 2023-cü ildə neftə tələbat gündəlik 2,44 milyon barel, 2024-cü ildə isə daha 2,25 milyon barel artacaq. Beləliklə, təşkilat iyul ayı hesabatında verilən tələb artım proqnozlarını yenidən təsdiqləyib.

Neftə tələbatın artdığı dövrdə Azərbaycanda onun istehsalı azalır. Energetika Nazirliyinin məlumatına görə, 2023-cü ilin yanvar-avqust ayları üzrə ölkədə 20,3 milyon ton neft (kondensatla birlikdə) hasil edilib. Respublika üzrə neft hasilatının 12,1 milyon tonu "Azəri-Çıraq-Günəşli"-nin, 2,9 milyon tonu (kondensat) "Şahdəniz"-in, 90 min tonu (kondensat) "Abşeron" yatağının payına düşüb. SOCAR üzrə neft (kondensatla birlikdə) hasilatı 5,2 milyon ton təşkil edib. Hesabat dövründə 17 milyon ton neft (kondensatla birlikdə) ixraca nəql olunub. Bunun 15 milyon tonu konsorsiumun, 2 milyon tonu isə SOCAR-ın payına düşüb.

Xatırladaq ki, 2022-ci ilin yanvar-avqust aylarında ölkədə 21,8 milyon ton neft (kondensatla birlikdə) hasil edilib. Hesabat dövründə 17,6 milyon ton neft (kondensatla birlikdə) ixraca nəql olunub. Beləliklə, illik müqayisədə bu ilin 8 ayında Azərbaycanda neft və kondensat hasilatı 6,88 faiz, ixracı isə 3,41 faiz azalıb.

□ **Dünya SAKİT, "Yeni Müsavat"**

lanıb. Təşkilatın yaydığı açıqlamada qeyd olunur ki, BEA-nın qalıq yanacaq dövrünün sonunun başlanğıcı ilə bağlı proqnozları məlumatlara deyil, ideologiyaya əsaslanır: "Onların baxışları tez-tez neft və qaza investisiyaların dayandırılması çağırışları ilə müşayiət olunur ki, bu da enerji xaosuna səbəb ola bilər".

OPEC öz bəyanatında BEA-nın proqnozunu faktlara deyil, ideologiyaya əsaslanan "son dərəcə riskli və praktiki olmayan" adlandırır. Alyans vurğulayır ki, oxşar proqnozlar əvvəllər də verilib - əvvəlcə təklifin pik həddi, sonra tələbin pik həddi haqqında, lakin onların heç biri təsdiqlənməyib. Eyni zamanda alyans analitiklərinin fikrincə, bu cür bəyanatlar hazırda yeni neft-qaz layihələrinə investisiyaların dayandırılması çağırışlarına səbəb ola bilər.

"Bu cür bəyanatlar yalnız global enerji sistemini təsiredici uğursuzluğa düşür edir. Bu, onun potensialında görünməmiş miqyasda enerji xaosuna səbəb olacaq: iqtisadiyyat və bütün dünyada milyardlarla insan üçün dəhşətli nəticələrə gətirib çıxaraçaq", - OPEK-in baş katibi Haitham al-Ghais bildirib.

Neft istehsalçıları Alyansı qeyd edir ki, BEA-nın proqnozunda bu gün qalıq yanacaqların global enerji

kompleksinin 80 faizini təşkil etməsi, eləcə də sənayenin emissiyaların azaldılmasında texnoloji tərəqqi əldə etməsi nəzərə alınmır: "Dünyanın enerji yoxsulluğunun aradan qaldırılması, artan enerji tələbatının ödənilməsi və emissiyaların azaldılması ilə yanaşı enerjinin sərfəliliyinin təmin edilməsi problemi ilə üzləşdiyini dərk edərək, OPEK heç bir enerji mənbəyindən və ya texnologiyasından imtina etmir. Alyans hesab edir ki, bütün maraqlı tərəflər eyni şeyi etməlidir".

Qeyd edək ki, dünyada neft-qaz-kömürün ən böyük istehlakçılarından biri Çindir. Bu ölkə eyni zamanda alternativ enerji istehsalına ən böyük yatırımcıdır. Çin günəş elektrik stansiyalarının (GES) ümumi quraşdırılmış gücü 2023-cü ilin sonuna qədər 500 Geqvattı, 2026-cı ilin sonuna isə 1 Teravattı keçəcək. "Rystad Energy"-nin proqnozuna görə, 2023-cü ildə yeni gücün 2022-ci ildə quraşdırılmış 87 GvT-dan artaraq 150 GvT-ı keçəcəyi gözlənilir. 2024-cü ildə bu rəqəmin 165 GvT, 2025-ci ildə 170 GvT olacağı proqnozlaşdırılır. Beləliklə, Çində ümumi günəş enerjisi gücü 2024-cü ilə qədər 700 GvT-ı keçəcək və 2025-ci ilin sonuna qədər təxminən 900 GvT-a qədər artacaq.

Hazırda Çin günəş elektrik stansiyalarının üm-

mi gücü 500 GvT-a çatır ki, bu da global gücün təxminən 40 faizinə bərabərdir. Ölkə bu göstərici üzrə dünyada liderlik edir, ABŞ isə 145 GvT (global səviyyənin təxminən 12 faizi) ilə ikinci yerdədir. 2026-cı ildə ABŞ-ın ümumi günəş enerjisi tutumunun təxminən 209 GvT (11 faiz) olacağı gözlənilir.

Çin Milli Enerji Administrasiyasının (NEA) məlumatına görə, 2023-cü ilin birinci yarısında günəş elektrik stansiyalarının tikintisinə 134,9 milyard yuan (15,8 milyard dollar) sərmayə qoyulub ki, bu da eyni dövrdə istilik enerjisinə qoyulan investisiyalardan 3,4 dəfə çoxdur.

Avropa İttifaqında günəş və külək enerjisi qurğularının sayı sürətlə artır. İttifaq üzrə enerji təminatında təkə külək qurğularının payı 20 faizə yaxındır. 2027-ci ilədək bu payın 30 faizdən yuxarı olması nəzərdə tutulur. Bundan əlavə, bütün dünyada yaşıl hidrogen istehsalına sərmayələr sürətlə artır. Sentyabrın ortalarında G20 zirvəsində məlum oldu ki, Hindistan-Afrika-Avropanı birləşdirən iqtisadi, texnoloji və enerji dəhlizi - İndia - Middle East - Europe Economic Corridor (İMEC) yaradılır və bu dəhliz boyunca ərəb ölkələrində istehsal olunan yaşıl hidrogenin nəqli infrastrukturunu da yaradılacaq. Təkcə Səudiyyə Ərəbistanı-

nın bu dəhlizə 20 milyard dollar investisiya yatırması planlaşdırılır. Bundan əvvəl ABŞ və Kanada hidrogen istehsalı və ixracı sahəsində əməkdaşlığa dair müqavilə imzalayıblar. Müqavilə yaşıl hidrogen istehsalı və ixracına yüz milyardlarla dollar sərmayənin yatırılmasını nəzərdə tutur.

Qeyd edək ki, Azərbaycan da yaşıl hidrogen istehsalçısı və ixracatçısı olmağa hazırlaşır. 2022-ci ildə Avropa Komissiyası ilə imzalanan enerji anlaşmasında bu məsələ xüsusi qeyd olunub. Hazırda bu sahədə bir neçə böyük şirkətlə danışıqlar aparılır.

Yaşıl hidrogen neft məhsulları və qazın ağır sənayedə əsas əvəzləyicisi hesab olunur. Artıq bir sıra ölkələrdə hidrogenlə işləyən təyyarələrin hazırlanması layihələri uğurla irəlilədir. Lakin hidrogenin ağır sənaye sahələrində tələb olunan böyük enerjiyi təmin edib-etməyəcəyi hələ də müəyyənəlməyib. Bu istiqamətdə çalışmalara yeni başlanıb və onların yaxın onillikdə real nəticələr verəcəyi çətin ehtimal olunur.

Buna görə də BEA-nın proqnozu yalnız OPEK deyil, əksər analitik mərkəzlər tərəfindən skeptik qarşılanır. Hesab olunur ki, neft və xüsusilə təbii qaz hələ uzun müddət əsas yanacaq növü kimi mövqeyini saxlayacaq.

Qarabağa ikinci “doğum günü” bəxş etmiş şəhidlərimizi rəhmətlə anırıq. Eyni zamanda növbəti tarixi günləri yaşayırıq. Torpaqlarımızda erməni separatizminin kökünü kəsməyin, Laçın postunda ruben vardanyanların həbsinin yaratdığı zövqdən gözəl nə hiss ola bilər ki.

Hərgah, prosesi geridönməz etmək üçün görüləsi xeyli işimiz var qabaqda. Onlardan yalnız biri özümüzdən, Azərbaycandan asılı deyil. Bu da ermənilərin başlarına gələnlərdən dərs alıb da bir müddət sonra təzədən xəstə ideyalara qapılmayaqları ilə bağlıdır. Hələlik buna əmin-ərxayın olmaq mümkün deyil...

Amma “sirkə nə qədər tünd olsa, öz qabını sındırar”. İndi ermənilər də. Nələri çatmırdı ki? Di gəl, on illər boyu bir budaqda oturub yüz budağı silkələdilər. Özlərini adekvat aparsaydılar, indi bölgənin ən zəngin, rifah içində yaşayan xalqı idilər.

Əllərindəkilərin qədrini bilmədilər. Başlarından yekə, heç vaxt həyata keçməyən sərsəm arzuların əsiri oldular. Nəticə də belə: çox istəyirdilər, azdan da oldular. Yalançı qələbə eyforiyası gözlərini elə tutdu ki, ağla qaranı ayıra bilmədilər. Qarabağa ən yüksək statusu bəyənəndilər, indi ən aşağı status üçün yalvarırlar. Kimdir onlara bu haqqı tanıyan? Minlərlə şəhidi ona görə verdik ki, ye-

Ermənistanın “günəşi” heç vaxt Qərbdən doğmayacaq! - Ərdoğanın bu ismarışı...

niden öz altımıza “gec partlayan mina” qoyaq?

Üstəgəl, Ermənistan adlı qondarma dövlətin öz varlığı sual altına düşüb. Ona görə ki, 2020-ci ilin noyabrından sonra da xoşbəxtliyin ünvanını səhv saldılar. Anlamadılar ki, Ermənistanın mövcudluq qarantı yaxın qonşu Azərbaycan və Türkiyəyə bağlıdır, uzaq ABŞ, Fransa, Rusiya, Almaniya və ya Avropa Birliyinə yox!

Ancaq bütün pisləklərə rəğmən, biz insanpərvərliyimizi, böyüklüyümüzü göstərdik, göstəririk. Məsləhətdir ki, bunu yenə zəif cəhətimiz sayıb təzədən ayağımızın altını eşmək fikrinə düşməsinlər. Tələlər, cələlər qurmasınlar bizə. Nəhayət, qulaqlarında sırğa eləsinlər ki, öz qonşuları ilə dil tapmayan, düşmənçilik edən ölkənin, xalqın axını yoxdur...

“Türkiyə Ermənistanın di-

aspor və xarici güclərin tənri-batçı təlimatlarına tabe olmağı gözləyir. Erməni xalqının dincliyi və firavanlığı münasibətlərdən deyil, qonşularla dostluqdan asılıdır”.

Bu da qardaş Türkiyənin lideri Ərdoğanın qonşulara qızıl məsləhəti.

Qisası, Ermənistanın “günəşi” heç vaxt Qərbdən doğmayacaq! Qonşulardan məhz bu dərkə gözləyirik. Daşı ətəklərindən tökmələrini gözləyir-

rik. Bunu ağıllı ermənilər də gözləyir. **Ukraynada yaşayan tədqiqatçı Filip Ekozyants** kimi. Hansı ki, məlum hadisələrdən sonra öz soydaşları ilə bağlı tarixi dilemanı həll etməyə çalışıb.

Onun aşağıdakı ibrətamiz sözlərinə diqqət edək: “Erməni qardaşlar! Biz unutmamalıyıq ki, dəstəklərimiz öz problemlərini elə bizim hesabımıza həll edirlər. Yalnız özlərinin, bizim yox. Bu həqiqətə gözlünüzü yuma bilərsiniz, amma o, heç yere yox olmayacaq. Tariximizi dərk etməsək, bizi manipulyasiya edənləri tapmasaq, həmişə məğlub durumda qalacağıq. İndi məhz bununla məşğul olmalıyıq, nəinki avtomatla dağlara qaçmaq və ya meydanlarda ayaq döymək. Və yadda saxlayın: bizə xoşagəlməz şeylər söyləyən heç də hər kəs bizim düşmənimiz deyil”.

Yeni dərman acıdır deyər, xəstənin ondan imtina etməsi ağılsızlıqdır, çünki dərman özündə şəfa daşıyır...

Nə yazıq ki, erməni toplu-

munda Filip Ekozyants kimi-lər deyil, hələ də “göylə süzən” radikal-revanşist nadü-rüstlər dəbdədir. “Ana Ermənistan” blokunun rəhbəri Andranik Tevanyan kimi.

“Tarixi yadda saxlayın - 5 oktyabr (İlham Əliyevin də qatılacağı “beşli” İspaniya sammiti nəzərdə tutulur - red.) Əgər burada yüz min adam yığılsa, o zaman Nikol Paşinyanın oktyabrın 5-dək qovulması gerçəkləşəcək”.

Tevanyanın İrəvanda düşünənki mitinqdə etdiyi çıxışındandır.

Zavallı. Qarabağda Araik Arutyunyanın yerinə daşnak Samvel Şahramanyanı gətirib “prezident” eləməklə nəyə nail oldunuz ki, Paşinyanı hansısa revanşistlə əvəzləyib ağ günə çıxasınız?

Artıq nə “artsax” var, nə də Şahramanyan. Bu minvala bir azdan Ermənistan da yox ola bilər, əgər Bakı və Ankaradan verilən son ismarışlar da yanlış oxunsa...

□ **Siyasət şöbəsi, Musavat.com**

Medvedyev III dünya müharibəsinin anonsunu verdi - “hazırırq...”

Rusiya-NATO müharibəsi açıq fazaya keçir?

Nəçə vaxtdır global səviyyədə üçüncü dünya müharibəsinin başlayacağından danışılır. Bəzi ekspertlər hətta deyir ki, artıq III dünya müharibəsi başlayıb. Yaxın Şərqdə baş verənlər, Ukrayna müharibəsi bunun detalları, yaxud da “müjdəsi” kimi qiymətləndirilir.

Rusiyadan da tez-tez belə anonslar verilir. Rusiya Təhlükəsizlik Şurasının sədr müavini Dmitri Medvedyev sentyabrın 26-da qəzəbli bir açıqlama ilə çıxış edib.

Sitat: “Qərb ölkələri get-gedə Rusiyaya daha az seçim buraxır və Moskvanı NATO ilə birbaşa hərbi münasibətə sövq edirlər”.

O, bu yaxınlarda “Abrams” tanklarının Kiyevə təhvil verilməsini və yaxın mənzilli ATACMS raketlərinin tədarükünü xatırladı.

“Rusiyaya faşist blokuna çevrilmiş NATO ilə quruda birbaşa münasibətdən başqa çox az seçim buraxırlar. Biz hazırırq”, - Medvedyev deyib. Eyni zamanda o qeyd

edib ki, bəşəriyyət üçün bunun nəticəsi 1945-ci ildəkindən daha ağır olacaq.

Hesab etmək olarmı ki, NATO-Rusiya müharibəsi artıq bir addımlıqdır və Medvedyev təsadüfən danışmayıb. Burada qalib kim ola bilər? Yaxud da indidən qarşısını almaq mümkündürmü?

Sosial Tədqiqatlar Mərkəzinin sektor müdiri İlyas Hüseynov “Yeni Məsəvat”-a bildirdi ki, Rusiya ilə NATO arasında olan qarşıdurmalar zaman-zaman şiddətlənir və səngiyir. Aydın məsələdir ki, NATO birbaşa olaraq Rusiya ilə toqquşmalardan yayınır, ehtiyat edir. Çünki NATO-nun Rusiya ilə birbaşa toqquşması üçüncü dünya müharibəsinin elan olunması anlamına gələcək: “Bu təhlükədən Brüssel və Vaşinqton özünü sığortalamağa çalışır. Rusiya tərəfi isə NATO silahlarının Ukraynada ona qarşı işlədilməsinə çox sərt reaksiyalar verir. Dmitri Medvedyevin fi-

kirləri də bunu deməyə əsas verir ki, hazırda Rusiya çox qəzəblidir. Bu reaksiyada artıq bir sıra təhdid mesajları var. NATO-Rusiya müharibəsinin bəşəriyyət üçün İkinci Dünya müharibəsindən daha dəhşətli olacağı mesajı aydın şəkildə verilir. Lakin nüvə riskləri haqqında Rusiya rəsmiləri və ekspertlərinin çıxışlarında hələ ki nüvə başlıqlarından istifadə edilməsi riskinin olmadığını söyləmək olar. Üçüncü dünya müharibəsinin başlanması isə nüvə silahlarının işə düşməsi riskini də gətirəcək ki, bu da bəşəriyyət üçün dəhşətli fəlakətlərə səbəb olar. Rusiya tərəfindən Medvedyev rəngli adamların mesajları anons sayıla bilər. NATO ilə Rusiya arasında müharibə başlasa, bu müharibənin episentri Pribaltika ölkələri və ya Polşa ola bilər. Bu müharibənin qalibi olmaz, çünki nüvə silahı işlənsə, burada qalib tərəf ola bilməz. Ona görə də bütün dünya Rusiya-NATO müharibəsinin olmaması üçün addımlar atmalıdır”.

Politoloq Yeganə Hacıyeva isə bildirdi ki, **Ukraynada müharibə başlayan ilk gündən Rusiya rəsmiləri, həmçinin bir sıra Avropa rəsmiləri də bu müharibənin nüvə müharibəsinə çı-**

xaracağı ilə bağlı ehtimalları irəli sürürlər. Bu ehtimal həmişə səsləndirilir, bu gün də səsləndirilir: “Avropa İttifaqı ölkələri Rusiyaya qarşı arqument kimi bu ehtimalı göstərirlər. Rusiyadan verilən mesajlarda da təzyiqlərin qarşısında nüvə silahına əl ata biləcəkləri fikirləri tez-tez səslənib. İndi Medvedyev yenidən NATO-ya əslində xəbərdarlıq edib və Rusiyanın ondan çəkinmədiyini bildirib. Ancaq Rusiyanın nüvə silahını tətbiq edə biləcəyini düşünmürəm. Rusiya, sadəcə, nüvə silahını istifadə etmək kimi özünü göstərir. Qarşı tərəf isə mesaj verir ki, buna imkan verməyəcəyik. NATO-Rusiya müharibəsi isə əslində xeyli vaxtdır gedir. Sadəcə, NATO müharibədə birbaşa iştirak etmir. Ukraynaya Almaniya və Polşanın köhnə silahlarını göndərirdi barədə Avropa İttifaqı rəsmilərinin dilindən bu yaxınlarda açıqlamalar səslənmişdi. Ancaq Priqojinin ölümündən sonra Ukraynanın Rusiyaya qarşı addımları azaldılıb. Bir sözle, hazırda yaxın dövr üçün Rusiya ilə NATO-nun birbaşa açıq şəkildə müharibəsi gözlənilmir”.

□ **Etibar SEYİDAĞA, “Yeni Məsəvat”**

İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra 300-ə yaxın Azərbaycan vətəndaşı ermənilərin minna terrorunun qurbanı olub. Təəssüf ki, bu rəqəmin gələcəkdə artacağı istisna deyil. Çünki ermənilər minaları basdırarkən bütün hiylələrdən istifadə ediblər. Təkcə 2021-ci ildə işğaldan azad edilən ərazilərdə Ermənistanla istehsal olunmuş 2 min 728 mina aşkarlanıb və zərərsizləşdirilib. Bunların 1119-u Azərbaycan və Ermənistan arasında sərhəd ərazisində, Kəlbəcər və Laçın rayonlarında, 1609-u isə Qarabağ İqtisadi Rayonunun ərazisində aşkarlanıb.

Ümumilikdə isə 1-ci Qarabağ müharibəsi dönmindən bu günə kimi Ermənistanın Azərbaycan xalqına qarşı minna müharibəsi nəticəsində 3 min 393 nəfər azərbaycanlı mina hadisəsinin qurbanı olub. Onların 357 nəfəri uşaq, 38 nəfəri qadındır. 10 noyabr 2020-ci il bəyanatından ötən 3 ilə yaxın müddətdə Ermənistan mina terrorunu bir gün da olsun dayandırmadı. Əvvəlcə Ermənistan hakimiyyəti "mina xəritələri"nin olmasını dandi, daha sonra Azərbaycanın tələbi qarşısında guya bəzi "mina xəritələri"ni təqdim etdi, ancaq məlum oldu ki, onlar yalancı, saxta xəritələrdir, realığı əks etdirmir.

Ermənistan 30 ilə yaxın bir dövr ərzində Azərbaycanın Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgəsindəki şəhər və rayonları yalnız işğal altında saxlamaqla kifayətlənməyib, işğalçılar insanlarımızın həyat və sağlamlığına zərər vermək məqsədilə həmin əraziləri kütləvi şəkildə minalayıblar. Vətən müharibəsi başa çatandan Azərbaycanın qarşısına qoyduğu əsas vəzifələrdən biri də məhz işğaldan azad olunmuş ərazilərin minalardan təmizlənməsidir. İndiyədək 20 faizdən çox ərazi minalardan təmizlənilib. Proses bu gün də sürətlə davam etməkdədir.

Bəs 2023-cü ilə planlar necədir? Təmizləmə işləri daha sürətlə aparıla biləcəkmi? Minalardan tam qurtulacağımız tarix təxminən məlumdurmu?

Azərbaycan Minatəmizləmə Agentliyindən (ANAMA) bildirilib ki, işğaldan azad edilən ərazilərdə avqust ayında Tərtər, Ağdam, Xocavənd, Füzuli, Şuşa, Qubadlı, Cəbrayıl və Zəngilanda aparılan minatəmizləmə əməliyyatları zamanı piyada əleyhinə 972, tank əleyhinə 1020 mina və 1121 partlamamış hərbi sursat aşkarlanaraq zərərsizləşdirilib. 5264,14 ha ərazi mina və partlamamış hərbi sursatlardan təmizlənilib.

Bildirilib ki, xüsusi təyinatlı hərbi hissəsi tərəfindən işğaldan azad olunan ərazilərin minalardan və partlamamış hərbi sursatlardan təmizlənməsi əməliyyatları sürətlə davam etdirilir. Əməliyyatlar təyin olunmuş istiqamətlər üzrə, kənd və qəsəbələrdə, eləcə də içməli su hövzələrinin kənar ərazilərində,

Ermənilər Qarabağı tərk edir, basdırdıqları minalar isə təhlükə saçır

3 min 393 nəfər azərbaycanlı mina hadisəsinin qurbanı olub!

su kanalları boyunca aparılır. Əməkdaşlar ən müasir avadanlıqlarla təchiz olunub və bu sahədə beynəlxalq kurslarda iştirak edərək akkreditasiyadan keçiblər. Bundan əlavə, nazirlik tərəfindən alınan "GCS-200" markalı, kənardan idarə edilən, müasir minatəmizləyən robotlar işğaldan azad edilmiş ərazilərin piyada və tank əleyhinə minalardan təmizlənməsi işlərində istifadə olunur. Robotlar məsafədən idarəetmə pultuna malikdir. Robotlar iki kovuşdan ibarətdir - biri piyada əleyhinə minalardan təmizləmə üçün, digəri isə tank əleyhinə olan minalardan təmizləmək üçün istifadə edilə bilər. Robotun ən əsas göstəricilərindən biri odur ki, bir saat ərzində ərazinin xüsusiyyətləri imkan verdiyi təqdirdə 1500 kvadratmetr ərazini minalardan təmizləyə bilər. Bir robotu idarə etmək üçün bir istehlakçı, bir mexanik və bir qrup rəhbəri olur. Robotun arxa hissəsində özünü dartma xüsusiyyəti var və robot 10 kiloqram tritil ekvivalenti gücündə partlayışa dözümlüdür. Yəni bu tip partlayış zamanı yalnız robotun qarşısındakı hissə zədələne bilər, digər hissələr heç bir zədə görmür. Prosesə istehlakçılarla bərabər, xüsusi təlim keçmiş itlər də qoşulub. Ərazilərin partlamamış hərbi sursatlarla çirklənmə miqyası həddindən artıq geniş olduğu üçün minaaxtaran itlərə ehtiyac yaranıb. Bu itlər çox sayda minaları və partlayıcı maddələri aşkarlama qabiliyyətinə malikdir. Düşmən qadağan olunan üsullardan istifadə etməklə, ərazilərin minalanması zamanı heç bir standart, norma gözləməyib və ərazilər çox ciddi şəkildə minalanıb. Bütün bunlara

baxmayaraq, ərazilərdə minatəmizləmə prosesi tam gücü ilə davam etdirilir.

Qeyd edilib ki, azad olunan ərazilərin mina və partlamamış hərbi sursatlardan təmizlənməsi zamanı ermənilərin qadağan olunmuş üsullardan istifadə etdikləri məlum olub. Bütün çətinliklərə baxmayaraq, ərazilərin diqqətli şəkildə təmizlənməsi prosesi aparılır: "Düşmən qadağan olunan üsullardan istifadə etməklə ərazilərin minalanması zamanı heç bir standart və norma gözləməyib. Buna görə də ərazilər çox ciddi şəkildə minalanıb. Bütün bunlara baxmayaraq, ərazilərdə minatəmizləmə prosesi tam gücü ilə davam etdirilir".

Hərbi ekspert Ədalət Verdiyev "Yeni Müsavat"a deyib ki, Azərbaycan hazırda minatəmizləmə əməliyyatını öz hesabına keçirir: "Azərbaycan bu məsələdə Türkiyə və Britaniya ilə əməkdaşlıq etsə də, bu fəaliyyət ölkəmizin dövlət büdcəsi hesabına gerçəkləşir. Azərbaycan bu işdə daha çox xorvatiyalı mütəxəssislərin xidmətindən yararlanır. ANAMA, Müdafiə Nazirliyi, Fövqəladə Hallar Nazirliyi, Daxili Qoşunlar və Sərhəd Xidmətinin mina təmizləmə heyətləri işğaldan azad olunan ərazilərdə üzərinə düşən işləri tam həcmdə yerinə yetirirlər. Minatəmizləmə kifayət qədər çətin və riskli prosesdir". **Hərbi ekspert bildirib ki, prosesin yaxın 1-2 il ərzində yekunlaşacağına inanmır. Dünyada heç bir ölkə münafiqşədən sonrakı 15-20 ərzində minalanmış əraziləri minalardan və partlamamış hərbi sursatlardan tam olaraq təmizləyə bilməyib:** "İndiki templəri nəzərə alsaq, Azərbaycan ən yaxşı halda 25-30

ilə bu prosesi yekunlaşdırabilir. Bu prosesin yekunlaşması üçün cənab Ali Baş Komandan 25 milyard manat vəsaitə ehtiyac olduğunu da deyib".

Hərbi ekspert Azərbaycan vətəndaşlarının Qarabağ ərazisində düşmən tərəfindən basdırılan minalara düşmələri hallarına da toxunub: "Hara gəldi, necə gəldi mina basdırıblar. Bu gün də mina xəritələrini verməkdən yayınırlar. Bu baxımdan, insanlarımız Qarabağ ərazisində çox ehtiyatlı hərəkət etməli, mina və partlamamış hərbi sursatla rastlaşanda toxunmadan bu haqda müvafiq orqanlara məlumat verməlidirlər. Minalardan qorunmaq üçün ərazilərin işarələnməsinə gəlincə, bu halda bütün Qarabağ ərazisi işarələnməlidir. İnsanlara dəfələrlə xəbərdarlıqlar olunur ki, mina təhlükəsi olan ərazilərə səfərlərdən çəkinsinlər. Bundan başqa, bəzən insanlarımız işarələnməmiş minalara təhlükəsinin olması xəbərdarlığına məhəl qoyulmadan ərazilərə səfərlər edirlər. Nəticələr isə acınacaqlıdır. 2022-ci ildə işarələnməmiş ərazidən 1 metr içəriyə doğru addımlayb ağacdan nar dərən sürücünün minaya düşməsinin şahidi olduq. Yeni təhlükə hər addımda var, insanlar bunu nəzərə almalıdırlar. Vətəndaşlarımız diqqətli olmalı, işarələnməmiş ərazilərə girməməlidirlər. Təhlükəli ərazilərin miqyası hər ötən gün azalır, amma bu, o demək deyil ki, ərazilər tam olaraq minalardan və partlamamış hərbi sursatlardan təmizlənilib. Vətəndaşlarımız nəzərə almalıdırlar ki, 300 kvadrat kilometr ərazi təmizlənir. Təxminən 10 min kvadrat kilometr mina və hərbi sursatlarla çirklənib. Tam təmizlənmə üçün azı 30 il zamanə ehtiyac var".

□ **Elşən MƏMMƏDƏLİYEV,**
"Yeni Müsavat"

Xankəndidən olan azərbaycanlı məcburi köçkünlərin qayıdışına hazırlıq müzakirə edilib

Xankəndidən olan azərbaycanlı məcburi köçkünlərin qayıdışına hazırlıq müzakirə edilib. Dövlət Komitəsindən APA-ya verilən xəbərə görə, sentyabrın 26-da Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri Rövşən Rzayev otuz iki əvvəl Xankəndi şəhərindən məcburi köçkün düşmüş azərbaycanlıların bir qrupu ilə görüşüb.

Görüşdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin qətiyyətli hərbi-siyasi və diplomatik səyləri nəticəsində üç il əvvəl 44 günlük Vətən müharibəsində Qarabağ və Şərqi Zəngəzur torpaqlarının Ermənistanın işğalından azad edildiyi, həmin ərazilərdə qalan erməni birliklərinin və qondarma qurumun isə bu il sentyabrın 19-20-də az müddətdə icra edilən antiterror tədbirləri sayəsində tamamilə ləğv olunduğu böyük razılıq və qürur hiss ilə xatırladılıb. Hazırda bölgədə Ermənistan silahlı qüvvələrinə və terrorçu dəstələrə məxsus silahların müsadirəsi prosesi aparılır, Azərbaycan vətəndaşlığını qəbul etmək istəməyən ermənilərin könüllü və təhlükəsiz şəkildə ölkəmizdən çıxmasına şərait yaradılır.

Yeni yaranmış situasiyada tezliklə Böyük Qayıdışın Xankəndinin məcburi köçkün olan azərbaycanlı əhalisini də əhatə edəcəyi diqqətə çatdırılıb. Qeyd olunub ki, məcburi köçkünlüklə üzləşən bütün həmvətənlərimiz kimi xankəndililər də daim dövlətimizin himayəsində olublar. Ulu Öndər Heydər Əliyevin müəyyənləşdirdiyi siyasi xəttə uyğun olaraq Prezident İlham Əliyev bu kateqoriyadan olan vətəndaşlarımıza daim böyük diqqət və qayğı göstərib. Məcburi köçkünlər Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın həssas münasibətini hər zaman hiss edib, onun dəstək və köməyindən bəhrələniliblər. Bu gün işğaldan azad edilmiş ərazilərin dirçəlişi, bərpası və yenidən qurulması, Böyük Qayıdış proqramı üzrə tədbirlərin sürətlə həyata keçirilməsi istiqamətində məqsədyönlü iş aparılır, məcburi köçkünlər mərhələli şəkildə doğma yurda dönrülər. Xankəndidən olan məcburi köçkünlərin də bu prosesə qoşulacağı gün uzaqda deyil.

Dövlət Komitəsinin sədri məcburi köçkünlərin qayıdışa hazırlanması ilə bağlı həyata keçirilən tədbirlər, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə yenidən salınmış və bərpa olunmuş yaşayış məntəqələrinə köçürülmənin gedişi və qaydaları haqqında görüş iştirakçılarını məlumatlandırıb, azərbaycanlı əhalinin Xankəndi şəhərinə qayıdışının təşkili ilə bağlı qarşıda duran vəzifələrdən danışib, dövlətimizin başçısının bununla bağlı tapşırıqlarını onlara çatdırıb.

Görüş iştirakçıları işğaldan azad edilmiş bütün ərazilərdə Azərbaycanın dövlət suverenliyinin bərpa edilməsinə görə dövlətimizin başçısına və rəşadətli silahlı qüvvələrimizin mənsublarına minnətdarlıq bildirib, xalqımızın haqq işi uğrunda canını qurban verən şəhidlərimizə Allahdan rəhmət, qazilərimize şəfa diləyiblər.

Görüşdə Xankəndidən olan məcburi köçkün icmalarının nümayəndələri, ziyalılar, ictimai fəallar, həmçinin Dövlət Komitəsi yanında İctimai Şuranın üzvləri iştirak edib, qayıdışa hazırlıq məsələlərinə dair rəy və təkliflərini səsləndiriblər.

Ölkədə intiharların və intihara cəhdlərin sayı getdikcə çoxalır. Təkcə ötən 1 həftə ərazində ölkədə 5 intihar hadisəsi baş verib. Xırdalanda gənc qız özünü bina-dan atıb, Kürdəmirdə ər-arvad özünü yandırılıb, Zər-dabda bir gənc oğlan özünə qəsd edib, Bakıda azyaşlı mək-təbli intihara cəhd edib.

Qızın anası bildirib ki, öv-ladına sinif yoldaşının vali-deyni təzyiqlər göstərüb, nəti-cədə bu hadisə baş verib.

Ümumiyyətlə, təkcə Azər-baycanda deyil, dünyanın bir çox ölkələrində intiharlar artır. Səbəb nədir? Yeni informasi-ya dövrünün gərginlikləridir-mi, yoxsa dünyanı bürüyən müharibələr, pandemiya tə-sirləri var? Kütləvi şəkildə bir dalğa hiss olunur. Bununla bağlı global şəkildə tədbirlər görülməsi çağırışlarına ehti-yac var. İnsanlara intiharın çı-xış yolu olmadığını anlatma-ğın mexanizmini tapmaq mümkündürmü? Səbəblərin araşdırılması hansı qənaəti ortaya qoyur?

Fikirlərini öyrəndiyimiz mütəxəssislər bu qənaətdə-dir ki, cəmiyyətə ciddi təsiri olan kütləvi informasiya vasi-tələri insan psixologiyasının həssaslığını nəzərə alaraq in-tihar xəbərlərini diqqət çəkən tərzdən uzaqlaşdırmalı və al-ternativ həll yollarını əlavə edərək təqdim etməlidir. Yeni sadəcə xəbər kimi yox, səbəb göstərilməli, kökündə nələr yatır o izah edilməlidir. Çünki baş verənlərə yanaşma, psi-xoloji durum hamıda eyni de-yil. Ola bilər kimsə baş verən hadisədən nəticə çıxarar, başqa biri isə buna çıxış yolu

dir. Xüsusilə indiki dövrdə so-sial media istifadəçiləri poten-sial "mətbuat orqanına" çevri-lib. Bu, dünyanın bütün inki-şaf etmiş dövlətlərində belə-dir və intiharların kütləviləş-məsinin səbəblərindən biri də budur. Düşüncəsizlikdən və maariflənmə səviyyəsinin aşağı olmasından irəli gələ-rək intihar görüntüləri yayılır. Psixoloqlar deyir ki, bəzən in-tihar düşüncəsi olmayan in-san belə bu tip foto və ya vide-olara baxdıqda həmin hadisə altşüuruna oturur. Affekt ha-lında isə alternativ "çıxış yolu" kimi işə düşür. Belə bir araş-dırma var ki, intihar hansı əra-zidə baş verirsə, digərlərinin də forması da, növü də eyni olur. Şəhərdə hündürmətə-bəli binalardan, sahil olan ölkələrdə isə özünü dənizə at-maq kimi hallar buna sübut-dur.

Psixoloqlar maraqlı bir məqama da diqqət çəkirlər. Bildirirlər ki, sosial vəziyyəti aşağı olan ölkələrdə intihar sayı imkanlı ölkələrə nisbətə az olur. Çox inkişaf etmiş ölkələr var ki, orada intihar sta-tistikası sosial problemlər içində çabalayan ölkələrə nis-bətən çox yüksəkdir. Hər in-sanın həyatının arxasında özünəməxsus bir hekayəsi və problemi var. Kiminsə intihar

İntihar dalgası - yeni dövrün bəlası, yoxsa...

Əhməd Qəşəmoğlu: "Dəyərlər sistemi də arzuolunan səviyyədə deyil"

Cəmiyyət olaraq insanlararası münasibətlərdə diqqətli olmalı-yıq. Xüsusən də gənclərə, ye-niyyətələrə, çaresiz, ümitsiz qalmış insanlara münasibətdə diqqətli olmalı, həmişə yadda saxlamalıyıq ki, bizim başqala-rına yanlış münasibətimiz onun intiharı ilə nəticələne bi-lər. Bunu düşünsək, yəqin ki, hər zaman atığımız addımlar-da da, digər insanlara olan mü-nasibətlərimizdə də daha diq-qətli ola bilərik.

İntihar hallarının yaşan-masına bəzən şəxsin özünün daxili səbəbləri, ya cəmiyyə-tin, ailə üzvlərinin təsiri, ya da ki, maddi-mənəvi və psixoloji problemlər zəmin yaratmış olur. Yeni istənilən dövrdə in-tihar halları olub. Sadəcə, psi-

təhlükəli tərəfləri var. Arxasın-da ciddi sosial-psixologiya və davranış haqqında bir çox elmlərin konkret tövsiyələri vardır. İnsanların 85 faizindən çoxu həmişə mahiyyəti etiba-rilə yamsılamağı, kimisə təkrar etməyi xoşlayırlar. Yalnız 15-20 faiz insanda analitik dü-şünmə, qərar qəbul etmə tələ-batı olur, buna uyğun qabili-yət inkişaf edir. Ona görə də cəmiyyətə bu cür məlumatları ötürərkən bəzi nüanslara xü-susi diqqət etmək lazımdır. Bu məlumatlar bir çox insanın şü-uraltına təsir göstərir.

Əhməd Qəşəmoğlunun sözlərinə görə, cəmiyyətdə davranışın formalaşmasına təsir göstərən əsas dörd amil var: "Birinci insanın öz

Arvadını döydüyü iddia olunan müstəntiq barədə qərar verildi

Mələm olduğu kimi, bir neçə ay əvvəl Hərbi Prokurorluğun İstintaq İdarəsinin mühüm işlər üzrə baş müstəntiqi, ədliyyə polkovnik-leyte-nantı Ceyhun Hüseynovun həyat yoldaşı Nərgiz Hüseynova media vasitəsilə müraciət yayaraq əri tərəfindən şiddət gördüyünü və xidməti silahla hədələndiyini iddia etmişdi.

Musavat.com Qafqazinfo-ya istinadən xəbər verir ki, N.Hüseynovanın şikayəti prokurorluq tərəfindən nəzarətə götürülüb, araşdırma aparılıb. Araşdırmanın yekununda polkovnik-leytenant C.Hüseynovun əməlinə yalnız inzibati xə-tə tərkibi müəyyən edilib, sonradan vəzifəsindən azad edilib.

Əldə etdiyimiz məlumata görə, Ceyhun Hüseynov İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 157-ci (döymə) maddəsi ilə məhkəmə qarşısına çıxarılıb.

Bakı Hərbi Məhkəməsində keçirilən iclasda eks-baş müstəntiq çıxış edərək iddianı qəbul etmədiyini, protokolda yazılanların uydurma olduğunu deyib. Onun həyat yoldaşı isə məhkəmədə iştirak etməyib.

Hakim elan edib ki, Nərgiz Hüseynova məhkəməyə əri-nə qarşı yalan məlumat verdiyini etiraf edən ərizə göndərüb.

Bu əsasla Ceyhun Hüseynov inzibati məsuliyyətdən azad olunub, barəsindəki inzibati xəta haqqında icraata xi-tam verilib.

N.Hüseynovanın vəkili Elməddin Məhərrəmov isə qərar-dan narazı qalıb. Vəkilin sözlərinə görə, müvəkkili tərəfindən yalan ifadə verməsi ilə bağlı məhkəməyə ərizə göndərilmə-yib: "Hazırda sübutların saxtalaşdırılması ilə bağlı prokuror-luğa müraciət hazırlayırıq"

kimi baxar. İntihar xəbərlərinə limitlər və müəyyən məhdudiyyətlər tətbiq edilməlidir. Psixoloqlar deyir ki, intiharlar bir sıra səbəblərin - fiziki, əqli, iqtisadi problemlər, alkoqol və narkotik vasitələrdən istifadə, ailələrin dağılması, zorakılıq, günahkarlıq hissi və s. təsiri ilə baş verib.

Bəzən insan affekt vəzi-yətində və yaxud özünü çox çaresiz hiss edərkən çıxış yo-lu kimi intiharı seçir. Əslində isə intihar çıxış yolu deyil. İntiharların artmasına əsas sə-bəb kimi "Verter effekti" qeyd olunur. Bu effektin mahiyyəti ondan ibarətdir ki, intiharla bağlı eşidilən və yayılan xə-bərlər digərlərini stimullaşdırır. Belə bir addımın atılması digərlərində də "cəsarət" oya-

səbəbi başqa birisi üçün çox sadə və ya faciəvi görünə bi-lər. Bəzən ola bilər ki, nüma-yiş xarakterli intiharlar ölümlə nəticələnsin. Kimisə təhdid etmə, özündən sonra qalan şəxslərə zərər vurmaq məq-sədlə edilən intiharları da bu-ra aid edə bilərik. Bu, aqressi-yanın bir növüdür. Başqasına zərər vurmaq üçün öz həyatı-na son qoyurlar. İntihara cəhd edən, meyilli olan şəxslərlə mütləq şəkildə psixoloji iş, maarifləndirmə tədbirləri hə-yata keçirilməli, həmin insan-ların intihar düşüncələrinin kökündə nələrin durduğu təhlil olunmalıdır.

Ümumi olaraq psixoloji və-ziiyyətin yaxşılaşdırılması isti-qamətində atıla biləcək addım-lar hər kəsi düşündürməlidir.

xoloqlar mütəmadi olaraq inti-har hallarının işıqlandırılmasın-ın əleyhinədir. Çünki bəzi in-sanların müəyyən problemlərlə bağlı ara-sıra ağılından intihar etmək fikri keçir. Diq-qət etsək görürük ki, hər il mü-əyyən bir mərhələ olur ki, ard-arda intihar hadisələri baş verir. Çünki bir intihar ha-disəsi ardınca başqalarına da təkan yaradır. Bu da cəmi-yətdə ardıcıl intihar hadisələ-rinin baş verməsinə gətirib çı-xarır.

Sosioloq Əhməd Qəşəmoğlu da təsdiqləyir ki, in-sanın aldığı informasiya onun davranışına ciddi təsir göstə-rir. Onun fikrincə, intihar və zo-rakılıq haqqında məlumatlar cəmiyyətə olduğu kimi çatdırıl-mamalıdır. Çünki bunun çox

fərdi psixoloji xüsusiyyətləri, ikinci mühit, üçüncü aldığı in-formasiya, dördüncü isə üs-tünlük verdiyi dəyərlər. Elə in-sanlar var ki, anadan olandan onlarda intihara, zorakılığa meyllilik olur. Bu da insanın nəsindən, genindən, ana bətnində olduğu dövrdə ana-nın keçirdiyi həyat şəraitindən asılı olur. Elə ola bilər ki, mü-hit intihara, zorakılığa meyllili-yinin qarşısını alsın. Əksinə, elə də ola bilər ki, mühit bun-ları inkişaf etdirdirsin. Alınan in-formasiyalar da bu istiqamət-də müsbət və yaxud mənfi tə-sir göstərə bilər. Üstünlük verdiyi dəyərlərə gəldikdə isə mənəvi dəyərlərə üstünlük verən insan tənzimlənin, özü-nü belə neqativ hallardan qo-ruyur. Amma elə insanlar da

var ki, mənəvi dəyərlər arxa plana keçir, burada müdafiə sistemi zəifləyir".

Sosioloq deyir ki, hazırda bizim mühitdə bu müdafiə sis-temi yoxdur, dəyərlər sistemi də arzuolunan səviyyədə de-yil. Və alınan informasiya da qıcıqlandırır, həmin insan-lardakı o xüsusiyyətləri oya-dırır, artıq insanda intihar və zorakılıq xüsusiyyətləri inki-şaf etmiş olur. Belə insanlar cəmiyyətdə öz yerini tapma-yanda, yəni bir işlə məşğul ol-mayanda, özünü təsdiq edə bilməyəndə, gələcəyə dair ümitsiz olduqda onlarda inti-har, zorakılıq xüsusiyyətləri birdən sürətlə inkişaf edir. Və nəticədə böhranlı vəziyyət

yarandır, bir çox hallarda da bu vəziyyətdən çıxmaq qey-ri-mümkün olur.

Sosioloq qeyd edir ki, in-tihar və zorakılıq xəbərləri-nin verilməsi xüsusi diqqət və qabiliyyət tələb edir: "Ha-zırda bizim mürəkkəbləşmiş, həssaslaşmış cəmiyyətdə in-formasiyaların bu şəkildə ve-rilməsi məsləhət deyil. Amma bunlar tamamilə susmaq, bu informasiyaları qadağan et-mək mənasına da gəlmir. Bu kimi məlumatları cəmiyyətə elə tərzdə hazırlayıb vermək lazımdır ki, qeyd etdiyimiz ne-qativ xüsusiyyətləri insanlarda inkişaf etdirməsin".

□ **E.MƏMMƏDƏLİYEV,**
"Yeni Müsavat"

Ukraynada müharibə başlandı. Hazırda bu gerginliyin pik nöqtəsinin yaşandığı müşahidə olunur. Həm Dnestryanı bölgədə, həm də Qaqauz Muxtarıyyətində kifayət qədər müəkkəb durum mövcuddur. Hətta muxtarıyyətin ləğvi də müzakirə olunur.

Gərginləşən Moldova-Rusiya münasibətləri - Qərbin təlimatı, yoxsa...

Belə rəylər var ki, Qərb Rusiya ilə növbəti dəfə Moldovada qarşı-qarşıya gəlir.

Hazırda bunun elementləri görünür. ABŞ-Moldova birgə hərbi təlimləri, Prezident Maya Sandunun intensivləşən anti-Rusiya açıqlamaları böyük mətləblərdən xəbər verir.

8-24 sentyabr tarixlərində Texas ştatındakı hərbi poliqonda Moldova və ABŞ ordusunun xüsusi təyinatlı "Sage Eagle" bölmələrinin birgə təlimləri nəticəsində bölmələrin qarşılıqlı fəaliyyət səviyyəsi yüksəldilib.

Moldova prezidenti Maya Sandu isə ölkəsində fəaliyyət göstərən TV8 telekanalında bəyanat verib ki, Avropa dəyərlərinin təbliği Rusiya ilə əməkdaşlıqdan tamamilə imtina etməyi tələb edir.

Musavat.com xarici mediaya istinadla xəbər verir ki, Sanduya görə, insanların təkcə Avropa dəyərlərini dəstəklədiklərini söyləmələri lazımdır. O, siyasətçilərin bu Avropa dəyərlərinə uyğun yaşadıqlarını və işlədiklərini nümunə ilə nümayiş etdirmələrinin vacibliyini vurğulayıb.

Moldova prezidenti qeyd edib ki, "Biz Avropanın, Moskvanın və haminin yanındaymış" deməklə kifayətlənmək olmaz.

Sandu əlavə edib ki, ölkə liderləri ya demokratiyaya inanır və bunu hər gün işdə nümayiş etdirirlər, ya da bu, "sadəcə, boş danışığıdır".

Ukraynadan sonra Moldova-Rusiya toqquşması başlayırmı? Bunu Qərb təşkil edir, yoxsa Rusiya ənənəvi siyasətini həyata keçirir?

Qeyd edək ki, sabiq prezident İqor Dodon bir neçə gün öncə Sandunu Rusiya ilə münasibətləri qəsdən pisləşdirməkdə, Qərbin Moldovada arzuolunmaz planlarında yer almaqda ittiham etmişdi...

Sabiq maliyyə naziri, iqtisadçı alim Fikrət Yusifov hesab edir ki, Rusiya ilk fürsətdə Moldovanı cəzalandıra bilər: "Əgər diqqət etsək, ABŞ başda olmaqla, Qərb bütün mümkün imkanlardan istifadə edib, keçmiş sovet respublikaları olmuş, indiki müstəqil dövlətləri Ru-

Fikrət Yusifov: "Moskva əlinə düşən ilk fürsətdə bu "səhv addımları" Moldovaya bağışlamayacaq"

Bəhruz Məhərrəmov: "Qərb dövlətləri bu prosesdə kifayət qədər aktivdir"

Kənan Rövşənoğlu: "Moldovada Rusiya-Avropa İttifaqı mübarizəsi bundan sonra da davam edəcək"

siyanın üzərinə qaldırır. Bu sırada ilk yerdə Pribaltika respublikaları dayanır. Onlar nəinki Sovetlər İttifaqından ayrılıb müstəqil dövlət oldular, az müddət sonra NATO üzvlüyünə daxil olub, Qərbin ən mühüm tərəfdaşına çevrildilər. Bunun ardınca Gürcüstanda Saakaşvilinin hakimiyyətə gəlməsi ilə bu ölkə Rusiyadan əsaslı şəkildə uzaqlaşdı. İndi Gürcüstanda rusiyameylli qüvvələr hakimiyyətə olsalar da, bu ölkə Qərbə bağlılığını hər addımda nümayiş etdirir.

Bu gün Ermənistanın da birdən-birə 180 dərəcə dönüş edərək Rusiyadan üz çərməsi ruslara əsl şok yaşadır. Onlar bunu qətiyyənlə gözləməyirdilər. Bəlkə də düşünürdülər ki, Ermənistan bu gəmini olsa-olsa sonuncu tərk edə bilərlər. Lakin Ermənistan nə qədər sıxıntılar içində olsa da, Qərbi seçib Rusiyadan üz çəvirir.

Ukrayna haqqında danışmaq da olar. Bu ölkənin mövqeyi, Rusiyadan qopub Qərbə inteqrasiya olmaq yolundakı əzmkar mübarizəsi ortadadır.

Moldovaya gəlincə, Azərbaycanda Qarabağ münaqişəsi ocağı yaratmış rus imperiyası buna bənzər bir məkanı da Moldovada Prednistroviyada yaradıb və ora öz qoşunlarını yerləşdirib. Moldovanın indiki, çox cəsarətli prezidenti artıq neçə müddətdir ki, öz ölkəsinin bağlarının

Rusiyadan qoparılması ilə bağlı sərt addımlar atır və Kremlin qıcığına səbəb olan bəyanatlar verir. Rusiya isə hələ ki Moldovanı bu cür davranışlara görə hədələməklə kifayətlənir. İndi Rusiya Ukrayna cəbhəsində ağır məğlubiyyətlə üzləşir. Belə bir vəziyyətdə onun bir başqa bölgədə yeni bir cəbhə açacağı heç inandırıcı görünmür. Ancaq Moskva əlinə düşən ilk fürsətdə bu "səhv addımları" Moldovaya bağışlamayacaq. İndi ümumi mənzərə belədir. Qərb Rusiyanı çökdürmək üçün bütün vasitələrdən istifadə edir və edəcək. O, Rusiyaya qarşı olan təzyiqləri bundan sonra da artırmaqda davam edəcək. Qərb bu yolu artıq çoxdan seçib və bu yolla irəliləməkdə davam edir və bunun üçün heç nəyi əsirgəmir".

Deputat Bəhruz Məhərrəmov Azərbaycan istiqamətindən də çox vacib məqama toxundu: "Sırr deyil ki, Rusiya və Ukrayna arasında münaqişə əslində iki dövlət arasında müharibə yox, qütblər arasında ziddiyyətlərin kəskinləşməsidir. Ötən dövr ərzində baş verənlər göstərir ki, mövcud areal qütblərarası ziddiyyətin miqyasına cavab vermir və bu baxımdan qarşıdurmanın daha geniş zonalar üzrə böyüməyəyi artıq şübhə doğurmur. Biz qısa müddət öncə Qafqazda da analoji cəhdlərin şahidi olduq, lakin Azərbay-

can Prezidentinin yaratdığı geosiyasi realıq, Azərbaycanın artan hərbi-siyasi imkanları bölgədə separatizmi kökündən, həm də qısa müddətdə - 23 saata həll etməklə Cənubi Qafqazın qütblərarası ziddiyyətin növbəti ocağına çevrilməsinə imkan vermədi. Lakin qeyd etdiyimiz bölgələr, konkret desək, Ukrayna və ətrafında, xüsusən Moldovada analoji durum hökm sürmür və bu baxımdan həmin region üzrə yeni ziddiyyət ocaqlarının yaradılması mümkündür. Proseslərin gedişi də göstərir ki, həmin ərazidə uzun illərdən bəri toplanmış və artmaqda olan gərginlik, nəhayət, münaqişəyə çevrilmək üçün əlverişli məqama bəndir.

Diqqət yetirilməli digər fakt ondan ibarətdir ki, Qərb bu günə qədər Rusiya-Ukrayna münaqişəsi ilə bağlı bir dəfə də olsun sülh çağırışları etməyib. Ritorika yalnız və yalnız Ukraynaya dəstək və Rusiya üzərində qələbəyə köklənib. Belə olan halda, heç şübhəsiz ki, Qərb qütbü Moldovada və ya digər istənilən ərazidə yeni münaqişə ocağının yaranmasına nəinki mane olmayacaq, əksinə, bu tip gərginlik ocaqlarının formalaşmasında maraqlı tərəf kimi çıxış edəcək. Proseslərin gedişi də göstərir ki, Qərb dövlətləri bu prosesdə kifayət qədər aktivdir. Lakin Ukraynada yaşayanlar göstərir ki, belə situasiyalarda adətən

Rusiya XİN: "ABŞ və Britaniya Sevastopola hücum zamanı Ukraynaya kömək edib"

Sevastopola hücum amerikalı və britaniyalı mütəxəssislərlə sıx koordinasiya əsasında həyata keçirilib. APA-nın Moskva müxbiri xəbər verir ki, bunu Rusiya Xarici İşlər Nazirliyinin sözçüsü Mariya Zaxarova dünən keçirdiyi brifinqdə bildirib.

"Sentyabrın 22-də Sevastopol yenidən hücumu məruz qaldı və hücumun Qərbin kəşfiyyat vasitələri, NATO peyk avadanlığı, kəşfiyyat təyyarələri ilə əvvəlcədən planlaşdırıldığına və Amerikanın Britaniya kəşfiyyat xidmətlərinin sıx koordinasiyası ilə həyata keçirildiyinə heç bir şübhə yoxdur", - deyərək Zaxarova vurğulayıb.

Qeyd edək ki, sentyabrın 22-də Ukrayna Silahlı Qüvvələri Sevastopola raket hücumu həyata keçirib. Rusiyanın Qara Dəniz Donanmasının baş qərargahının binasına ziyan dəyib.

münaqişənin yarandığı regionlar və həmin regionun əhalisi daha çox əziyyət çəkir. Bu mənada həmin bölgələrin insanların Cənubi Qafqaz təcrübəsinə, xüsusən Azərbaycan Prezidentinin yeni reallıqlarına presedent kimi baxması və yeni münaqişə ocağının yaranmamasına istiqamətlənmiş konkret iradə nümayiş etdirməsi çox vacibdir".

Tanınmış siyasətçisi Kənan Rövşənoğlu Rusiyanın hər zaman Moldovada maraqlarının olduğunu qeyd etdi: "Moldova uğrunda uzun müddətdir ki, Rusiya və Avropa İttifaqı arasında mübarizə gedir. Şərqi Avropanın ən kasıb ölkəsi olan Moldovada əhali üçün maddi olaraq Aİ daha böyük perspektiv vəd edir. Üstəlik, Sandu özü də sağ millli qüvvələrə yaxındır. Rumıniya ilə yaxınlaşmağın tərəfdarıdır. Lakin Moldovada həm də güclü Rusiya təsiri var. Ölkənin uzun müddət SSRİ-nin tərkibində olması, həmçinin həll olunmamış Dnestryanı bölgə münaqişəsi və nəhayət, Qaqauziya Rusiyanın Moldovadakı

əsas təsir imkanlarıdır. Əlbəttə, Rusiya Aİ qədər Moldovaya iqtisadi rifah vəd edə bilmir, bu mümkün deyil. Lakin moldovanların mühüm bir qismi Rusiyada yaşayıb işləyir. Xüsusən də xristian-pravoslav qaqauzlar üçün Rusiya həm də dini baxımdan dost ölkədir. Digər tərəfdən, sağ millətçi moldovanlara qarşı provoslav-türk qaqauzlar üçün Rusiya ciddi bir alternativdir. Çünki son illərdə Moldovada Rumıniya ilə birləşmə tərəfdarlarının səsi yüksəkdən gəlməyə başlayır və bu millətçiliyin yüksəlməsi fonunda digər etnik qruplar, o cümlədən qaqauzlar üçün Rusiya alternativ kimi çıxış edir. Bu mənada Moldovada dərin siyasi böhran mövcuddur. Rusiyanın başı indi Ukraynada qarışıb, amma Moskva Moldovadakı prosesləri, əlbəttə, yaxından izləyir və rıçaqlarından istifadə edərək bu ölkədəki təsir gücünü qoruyub saxlamağa çalışır. Yəqin ki, Moldovada Rusiya-Avropa İttifaqı mübarizəsi bundan sonra da davam edəcək".

□ **Cavansir ABBASLI,**
"Yeni Müsavat"

Azərbaycanda 2022-ci ildə anadan olan hər 7 uşağdan birinin anası rəsmi nikahda olmayıb. Bu barədə məlumatı Dövlət Statistika Komitəsi (DSK) yayıb. Qurumun rəsmi qeydə alınmamış nikahda olan qadınlar tərəfindən doğulan uşaqların sayı ilə bağlı yeni rəqəmlərindən məlum olur ki, əvvəlki illərlə müqayisədə ölkəmizdə nikahdankənar doğulan uşaqların sayı artıb. Belə ki, 2011-ci ildə rəsmi qeydə alınmamış nikahda olan qadınlar tərəfindən doğulan uşaqların sayı 31 minə yaxın olub, növbəti illərdə azalma müşahidə edilib.

2021-ci ildən isə rəqəmlərdə yenidən artım başlayıb. Həmin ildə 17 500-dən çox belə doğulan uşaq olubsa, ötən il bu göstərici 7% artaraq 18 800-ü keçib. Bu da diri doğulan uşaqların 15%-ni təşkil edib. Yeni 2022-ci ildə anadan olan hər 7 uşağdan birinin anası rəsmi nikahda olmayıb.

Statistikaya əsasən, rəsmi qeydə alınmamış nikahda olan qadınlar tərəfindən doğulan uşaqların 20%-dən çoxu Ədliyyə Nazirliyində yalnız ananın, qalanları hər iki valideynin ərizəsi əsasında qeydiyyatda alınıb. DSK həmçinin rəsmi qeydə alınmamış nikahda olan qadınlar tərəfindən doğulan uşaqların sayı şəhər yerlərində üstünlük təşkil edirdisə, 2003-cü ildən

etibərən bu göstərici kənd yerlərində daha çox olub.

Qeyd edək ki, ölkəmizdə nikahdankənar doğumların sayını azaltmaq üçün mərifləndirici tədbirlər görülsə də, statistikanın artması görülməsinə o qədər də nəticə vermədiyini göstərir.

Bəs ölkədə nikahdankənar uşaqların sayı niyə artan tendensiyada davam edir?

Bəzi ekspertlər hesab edir ki, indi bəzi gənclər rəsmi nikaha daxil olmağa o qədər də həvəsli deyil. Digər səbəb isə erkən nikahların sayının artması ilə bağlıdır. Xatırladaq ki, 2022-ci ildə Azərbaycanda 15-17 yaşlı 2011 qız ana olub. Bu da onu göstərir ki, 18 yaş tamm olmayan qızların dünyaya uşaq gətirməsi halları əvvəlki (2021) ilə müqayisədə artıb. Belə ki, 2021-ci ildə yeniyetmə anaların sayı 1650 nəfər olmuşdu.

Mövzu ilə bağlı “Təmiz Dünya” Qadınlara Yardım İctimai Birliyinin sədri Mehriban Zeynalova “Yeni Məsavat”a danışib. Qurum sədri qeyd edib ki, son illər dini nikaha üstünlük artdığından rəsmi nikahların sayı azalmağa başlayıb: “Araşdıranda məlum olur ki, rəsmi nikaha girməyənlərin bir çoxunun dini nikahı var. Yeni insanlar hesab edir ki, onların ailə münasibətlərinin qorunub sax-

Nikahdankənar doğulan uşaqların sayı artır - səbəb...

2022-ci ildə anadan olan hər 7 uşağdan birinin anası rəsmi nikahda olmayıb

tün bunlar da ailələrdə münasibətləri artırır, münasibətləri gərginləşdirir, qadının və uşağın sağlamlığına, həmçinin uşağın təhsilinə ciddi zərər vurur.

Bir çox hallarda analar gözləyir ki, atalar, nəhayət, öz atalıq hissini qəbul edib, atalıq verəcəklər. Amma əksər hallarda bu baş vermir.

Beləliklə, hesab edirəm ki, bu məsələnin ən əsas səbəbi dini nikahların artmasıdır. Bu da düşündürücü məsələdir. Fikrimcə, rəsmi nikaha daxil olma tədbirləri genişləndirilməli, rəsmi nikahın üstünlükləri barədə əhali arasında, ələlxüsus da məscidlərdə, dini ayinlər keçirilən yerlərdə təbliğat işi aparılmalıdır”.

Q Xəlilə GƏRAY, “Yeni Məsavat”

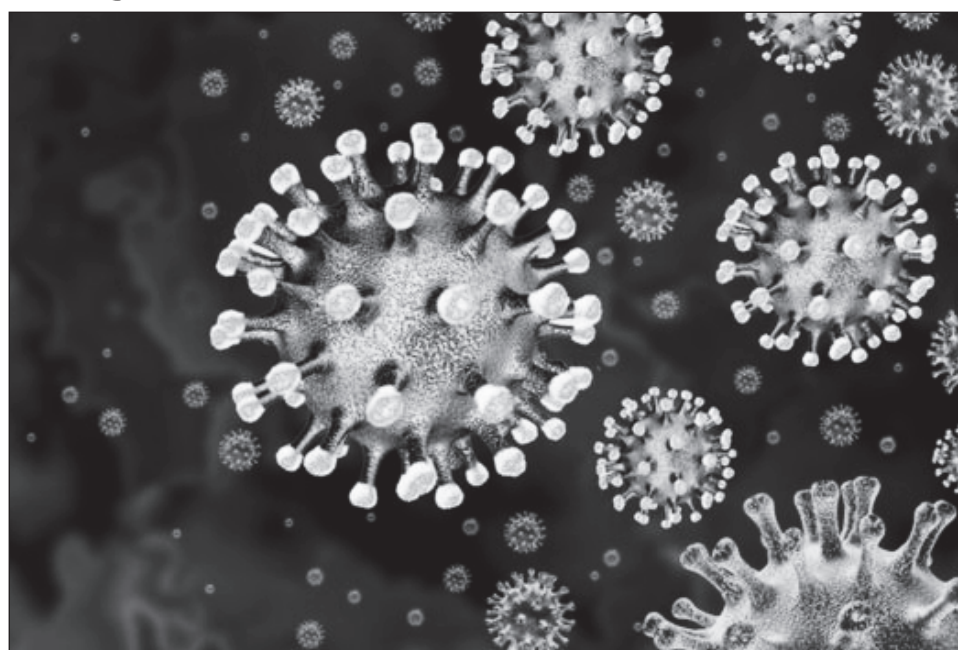
lanılmasında dini nikah kifayət edir. Bunu da nəzərə almaq lazımdır ki, təkrar nikaha girənlər var. Adətən təkrar nikaha girəndə bu nikahı rəsmiləşdirməyə həvəs göstərmirlər.

Hesab edirəm ki, üçüncü səbəb də kişilərin məsuliyyətdən qaçma məsələsi-

dir. Bu cür hallar daha çox uşaqların həyatına təsir edir. Məsələn, uşaqların sənədləşmə, onların gələcəkdə vərəsəlik məsələsində bir çox problemlər yaranır. Həmçinin qadının əmlak hüququnun və digər hüquqlarının məhdudlaşdırılması ilə nəticələnir. Bütün bunlar da ailələrdə münasibətləri artırır, münasibətləri gərginləşdirir, qadının və uşağın sağlamlığına, həmçinin uşağın təhsilinə ciddi zərər vurur.

Yeni ölümçül virus xəbərdarlığı - bəşəriyyət hazırdır mı

Həkim: “Afrikada yaranan infeksiya bir neçə saat ərzində Avropaya çata bilər”

COVID pandemiyası başa çatmamış dünyanı yeni virus bürüyə biləcəyinə dair xəbərdarlıqlar edilir. Mümkündür ki, bu virus süni yayılsın, amma fakt odur ki, buna dair artıq informasiya yayılır.

Britaniyanın “Daily Mail” qəzetinə danışan elm adamları “X” adlı virusun koronavirusdan çox daha təhlükəli ola biləcəyini bildiriblər.

Sfera.az xəbər verir ki, yoluxucu xəstəliklər mütəxəssisi Prof. Dr. Bülent Ərtoğrul NTV-də “X” virusu və virus infeksiyaları ilə bağlı danışib.

Professor bildirib ki, yeni pandemiyanın olması gözləniləndir:

“Əslində “X” adlandırığımız virus hələ yoxdur, amma yarana da bilər. Biz buna hazır olmalıyıq. Bu, xəbərdarlıq kimi də başa düşülə bilər. Çox yaxın zamanda olmasa belə, bu əsrdə bir daha pandemiya baş verəcək. Pandemiya ya yenə hansısa qrip virusu, ya da koronavirusun alt variant ilə qarşılaşa bilərik.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) artıq ortaya çıxacaq hər hansısa pandemiya səbəb olacaq virusu

derhal nəzarətə alınması üçün büdcə ayrılması barədə inkişaf etmiş ölkələrə xəbərdarlıq edib və bu sahədə işlər görülür. Təşkilatın az inkişaf etmiş ölkələrdə səhiyyə sahəsinə dəstək verilməsi vacib məsələdir”.

Həkim bu tip xəstəliklər zamanı antibiotiklərin istifadə olunmamasını da vurğulayıb: “Hazırda ən çox təbəffüs yolu infeksiyalarından danışmağımızın səbəbi bu yolla virusların daha tez yayılmasıdır. Onu da qeyd edirəm ki, belə yayılmış viruslarda antibiotiklər istifadə edilməməlidir. Yanlış antibiotik istifadəsinə görə, sadəcə, Türkiyədə yox, bütün dünyada bakteriyalar artıq antibiotiklərə qarşı müqavimət mexanizmi inkişaf etdiriblər. Buna görə də 30 il əvvəl viruslar üçün rahatlıqla istifadə etdiyimiz antibiotiklər indi istifadəyə yararlıdır”.

Mövzu ilə bağlı infeksiyonist-hepatoloq Mərdan Əliyev “Yeni Məsavat”a şərhində bildirib ki, infeksiyalara bağlı pandemiyalar, epidemiyalar təbii prosesdir. Mütəxəssis qeyd edib ki, zamanla bağlı dəqiq proqnoz vermək qey-

ri-mümkündür: “Tibb elminin inkişaf etməsi, yeni dərman preparatlarının yaradılması, gigiyena qaydalarına əməl edilməsi, o cümlədən dezinfeksiyaedici məhlullar pandemiyanın qarşısını nisbətən alır. Pandemiyanın əmələ gəlməsini və sürətlənməsini şərtləndirən amillərdən biri həmçinin dövlətlərarası səyahətlərdir. Afrikada yaranan infeksiya bir neçə saat ərzində Avropaya çata bilər”.

O ki qaldı antibiotiklərin düzgün istifadə olunmasına, mütəxəssis hesab edir ki, viruslardan daha çox, bakterial infeksiyaların meydana çıxmasına səbəb olur: “Bakterial infeksiyalar ölümə səbəb olur. Bu da bakteriyaların antibiotiklərə qarşı virulentliyinin artması ilə əlaqədardır. Nəticədə yeni antibiotiklərin yaradılması ləğv olur, bahalı antibiotiklərin istifadə olunmasına gətirib çıxarır. Bir müddət sonra onların da təsiri azalır. Bu da onu göstərir ki, gələcəkdə bakterial infeksiyaların müalicəsinə də çətinliklər olacaq. Ehtimalla görə, bununla əlaqədar ölüm sayı arta bilər”.

Q Nigar HƏSƏNLİ, “Yeni Məsavat”

ÜSAVAT

Son səhifə

N 173 (8309) 28 sentyabr 2023

S
e
n
t
y
a
b
r

16 milyon il əvvəl yaşamış nəhəng hörümçəyin izi tapıldı

Alimlər Avstraliyanın Yeni Cənubi Uels əyalətindəki Makqrats-Fletdə aparılan qazıntılar zamanı mükəmməl qorunub saxlanmış daşlaşmış hörümçəyin qalıqını aşkar ediblər. Buğumayaqlı “Megamondontium mccluskyi” adlandırılıb, onun yaşı təxminən 11-16 milyon il olaraq qiymətləndirilib: yeni bu hörümçək müasir Avstraliyanın ərazisi sulu tropik meşələrlə örtülü olduğu Miosen dövründə yaşayıb.

“Zoological Journal of the Linnean Society” jurnalında dərc edilən yeni bir araşdırmada elm adamları tapılan daşlaşmış hörümçəyin qalıqlarının yeganə belə qalıq olduğunu bildiriblər. Heyvan Barychelidae ailəsinə aid olub və indiki Monodontium cinsinə bənzəyir. Daşlaşmış hörümçək qalığının ölçüsü müasir canavar hörümçəyi ilə müqayisə edilə bilər. Onun uzunluğu təxminən 50 millimetrdir.

Hindistanda insanlar həyatlarını riskə ataraq pitonu xilas etdilər

Hindistanda pəncərənin barmaqlıqlarına ilişib qalan piton xilas edilib. Hadisənin görüntüsü sosial şəbəkələrdə yayılıb və geniş müzakirə edilib. Videoda görünür ki, kişilərdən biri pitonun başından, digəri isə onun quyruğundan yapışaraq nəhəng ilanı pəncərənin barmaqlıqlarından çıxara bilirlər.

Asan yolla arıqlamaq istəyənlər üçün yeni trendin təhlükələri

Ev işləri görmək və eyni zamanda fiquru yaxşılaşdırmaq üçün məşq etmək hər kəsin xəyalıdır. Bir çox istehsalçılar da bunun üçün müxtəlif məhsullar istehsal edirlər.

Bu məhsullardan biri də “sehrli” başmaqlardır. İstehsalçılar iddia edirlər ki, gündə 15 dəqiqə istifadə artıq yağları eritməyə və ayaqları forma salmağa kömək edəcək. Bildirilir ki, onlarda məşq etmək həmçinin orqanizmdə, şişkinliyi aparır, duruşu yaxşılaşdırır və əzələləri gücləndirir. Bu vədlər arıqlamaq istəyən bir çoxlarını şirnikləndirə də, mütəxəssislər əks təsirlər barədə xəbərdarlıq edirlər.

Elm adamlarının sözlərinə görə, bu başmaqlar arıqlamağa kömək etmir. Onlar əzələ qruplarının belə kiçik iş-tirəkli ilə nəticənin olacağına şübhə ilə yanaşıblar. Həmçinin mütəxəssislər belə ayaqqabılardan istifadə-

nin təhlükəli olduğunu da vurğulayıblar. Belə ki, ayaq biləyi lazım olan anda hərəkətə gəlmir. Bilək səthlə təmasa reaksiya vermədiyi üçün də ayaq bükülə bilər, bu isə travma ilə nəticələnə bilər.

Ayaqda qıcolmalar nəyin əlamətidir?

Nebraska Universitetinin alimləri ayaqlarda qıcolmaların ortaq yaşlı insanlarda sağlamlığın pisləşməsinin əlaməti olduğunu bildiriblər. Alimlər orta yaşı 46,5 olan 294 xəstədə ayaq qıcolmalarının yayılması və xüsusiyyətlərini qiymətləndiriblər. İstirahət və ya məşq zamanı ayağında qıcolma baş verən insanlar ümumi iştirakçılarının 51,7%-ni təşkil edib və orta yaşları 49,1 olub. Qeyd edək ki, hesabat verənlərin 72%-ni qadınlar təşkil edib.

Xəstələr arasında qıcolmanın şiddəti 1-dən 10-a qədər olan şkala ilə orta hesabla 5,6 qeydə alınıb və yuxu pozğunluqları xəstələrin 55%-də müşahidə olunub. Onlardan əksəriyyəti orta hesabla dörd il ərzində qıcolmalardan əziyyət çəksələr də, bununla bağlı həkimə müraciət etməyiblər. Qıcolmanın araşdırılan ayaq qıcolmalarının sağlamlığın zəifləməsi, fiziki hazırlığın azalması və yaxud sürətlənmiş qocalmanın əlaməti olduğunu bildiriblər.

Bunları bilirsinizmi?

- *İnsanın ağzında Yer kürəsi əhalisinin sayı qədər bakteriya yaşayır.
- *Dilin üstündə olan izlər hər kəsin özünəməxsus olur.
- * Orta yaşlı adam bir gündə 600 ml tüpürcək ifraz edir.
- *Dırnaqların arxa tərəfində olan ağ iz dırnağı uzanmasına səbəb olan hissəsidir.
- * Beyinə signal saatda 400 km sürətlə daxil olur.
- * Qanın 4 yox 29 qrupu var. Onlardan ən az rast gəlinənləri Yaponiyada bəzi ailələrdə mövcuddur.
- * Bir gün ərzində qan orqanizmdə 19312 kilometr məsafə qət edir.
- * Orqanizmdə olan sinirlərin hamısının birlikdə uzunluğu 75 kilometrdir.
- * İnsan gün ərzində 20 000 dəfə nəfəs alıb-verir.
- * İnsanın gözü 10 milyon fərqli rəngi ayırd edə bilir.
- *İnsanın qulağı ömür boyu uzanır. Bu uzanma ildə 1/4 mm ölçüdə olur.
- * İnsanın ürəyi il ərzində 25 milyon dəfə döyünür.
- * Hər insan il ərzində 2 kiloqrama yaxın ölü dəri toxuması xaric edir.
- * Bir kvadrat santimetr sahədə yüzlərlə ağrı reseptorları var.
- * Oğlanların dilində olan reseptorların sayı qızların dilində olan reseptorların sayından azdır.
- * Bir insan ömrü boyu 35 ton qida qəbul edir.
- * İnsanların ömür boyu göz qırpmaya sərf elədikləri vaxt 5 ildir.
- * Baş beyində bir saniyədə 100000 kimyəvi reaksiya gedir.
- * Asqırmanın sürəti saatda 160 kilometrdir.
- * Gülümdə eyni zamanda uzun 17 əzələsi hərəkətə gəlir, iflic olanda isə 43 əzələ zədələnir. Çalışın həmişə gülün!

“Tetris” tibb bacılarına ağır xəstələr haqqında kompulsiv xatirələrdən uzaqlaşmağa kömək etdi

2015-ci ildə alimlər müəyyən ediblər ki, “Tetris” oynamaq psixoloji travmanın mənfi nəticələrini əhəmiyyətli dərəcədə azaldır. Üstəlik, onu psixoloji travma aldıqdan sonra ertəsi gün də istifadə etmək olar. Alimlərin sözlərinə görə, oyun, “flaşbek” - zərərçəkmişləri faciəli ana “qaytaran” kompulsiv vəziyyətlər kimi nəticələrin qarşısını almağa kömək edir.

Alimlərin bu qənaəti 2017-ci ildə təsdiqlənib. O zaman Böyük Britaniyadan olan tədqiqatçılar göstərdilər ki, “Tetris” oynamaq psixoloji cəhətdən travmatik hadisədən sonra intruziv xatirələrin yaranma tezliyini azaltmağa kömək edir. Bunun üçün onlar təcili yardım şöbəsinə daxil olan xəstələrin iştirakı ilə eksperiment aparıblar. Bütün iştirakçılar ya maksimum altı saatdan əvvəl qəzaya düşüb, ya da onun şahidi olmuş insanlar və onlarda posttravmatik stres pozuntusu (PTSP) simptomları olub. Xəstəxanaya yerləşdirildikdən sonra “Tetris” oynayan könüllülər kompulsiv xatirələrdən daha tez xilas olublar.

Koronavirus pandemiyası alimləri yenidən “Tetris”ə müraciət etməyə sövq edib. Həkimlər ən böyük riski öz üzərinə götürüblər: həddindən artıq işləmək, qırmızı zonalarda işləmək, xəstə insanlarla daimi təmasda olmaq - bütün bunlar böyük stressə səbəb olub. Ən böyük riski öz üzərinə həkimlər götürüblər: həddindən artıq işlə yüklənmək, qırmızı zonalarda işləmək, xəstə insanlarla daimi təmasda olmaq - bütün bunlar böyük stressə səbəb olub.

Beləliklə, 2020-ci ildə həkimlər ən təhlükəli peşələr siyahısında birinci yeri tutublar. Təhdidedici amillərin səviyyəsinə görə onlar saxtaçıları və yanğınsöndürənləri üstələyiblər.

Pandemiyanın ilk dalğasının ortasında, 2020-ci ildə, Böyük Britaniyada intensiv terapiya işçilərinin təxminən beşdə ikisi PTSP, narahatlıq və depressiya da daxil olmaqla, özlərində psixi sağlamlıq pozğunluğuna uyğun simptomlar müşahidə etdiklərini bildiriblər.

Tədqiqatçılar qeyd ediblər ki, ağır simptomları olan xəstələrə qulluq edən tibb bacıları travmatik hadisələrin şahidi olublar. Bunlara xəstənin ölümü və yaxınları, o cümlədən uşaqlarla söhbətlər daxildir. Bu xatirələr onların əksəriyyətinin yaddaşında həkk olunub və onları travmanı yenidən yaşamağa məcbur edib. Bu tədqiqat “Translational Psychiatry” tibbi jurnalında dərc edilib.

Nəticə olaraq, tədqiqatçılar “Tetris” oynamağın pandemiya zamanı işlə bağlı travmatik hadisələrə məruz qalan reanimasiya şöbəsi işçilərinin intruziv xatirələrini azaltdığını və klinik simptomları, iş qabiliyyətini və əhvali-ruhiyyəsini yaxşılaşdırdığını aşkar ediblər. Tibb bacıları “Tetris” terapiyasının dördüncü həftəsində nəzarət qrupundakı həmkarlarına nisbətən on dəfə daha az kompulsiv xatirə epizodları yaşayıblar. Bundan əlavə, onlar depressiya, narahatlıq və yuxusuzluq kimi digər simptomların azaldığını bildirdilər.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: yenimusavat@mail.ru

“Yeni Məşavət”in kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnilib, “Azərbaycan” nəşriyyatında çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Redaktor:
Elşad MƏMMƏDLİ
Sifariş: 2532
Lisenzia N: B 114
SAYI: 1.500